

JUGOSLOVENSKI

LJUBLJANA

NOVEMBAR

1938

S A D R Ź A J :

PETO MESEČNO PISMO GUVERNERA.

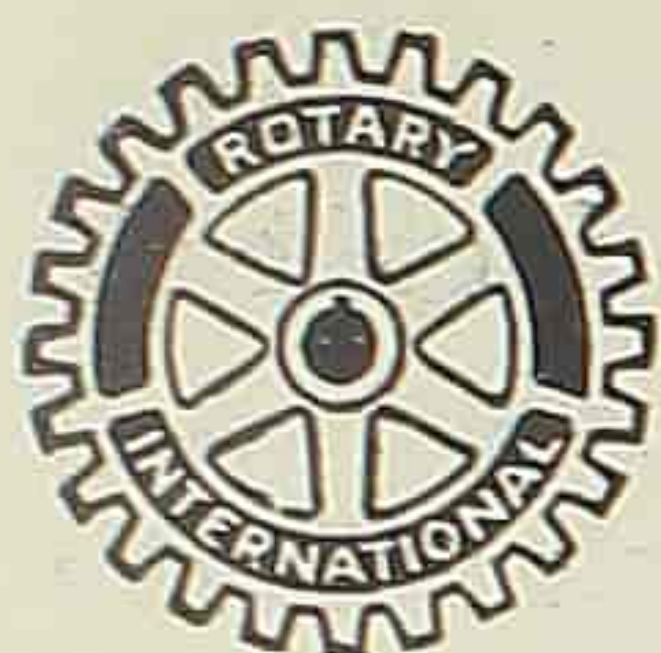
ČLANCI:

Pomen četverogodišnjice smrti viteškog kralja Aleksandra I.
9. oktobra 1958 god.
Eksplozije koje se nije očekivalo.
Glasba v Ljubljani.
30. konvencija R. I. u Clevelandu 1959 godine.
O kulturnom djelovanju hrvatskih knjižara.
Osijek kao industrijski centar.

PREDSEDNICI I TAJNICI KLUBOVA NAŠEG DISTRIKTA.

IZ NAŠEG DISTRIKTA:

Promjene u članstvu. — Rad naših klubova. — Gde se sastaju i gde otsedaju rotari. — Prisustvovanje na klubskim sastancima.

GODINA VI
15. XI. 1938

JUGOSLOVENSKI ROTAR

BR. 5

UREDNIK: DR. IVAN SLOKAR, GUVERNER 77. DISTRIKTA,
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA C. 10, TELEFON BR. 20-57

IZLAZI SVAKOG 15.-OG U MESECU
CENA GOD. DIN 144 • BROJ DIN 12

PETO MESEČNO PISMO GUVERNERA

Prešednicima i tajnicima svih klubova

Ljubljana, 14. novembra 1938.

Mila mi braćo!

I. Prvi i drugi novembar svake godine posvećeni su uspomeni i komemoraciji mrtvih. Svečanosti na groblju potsećaju nas na naše roditelje, braću, decu i prijatelje, udarajući na najosetljivije žice našeg srca. Pored divnih mauzoleja i krasnih spomenika vidimo još mnogo više skromnih grobova pa i potpuno napuštenih i zaboravljenih gomila.

Dani, meseci, godine i vekovi prolaze, a jednako nestaju i tragovi našeg rada pa i sam spomenik na groblju može da produži uspomenu na naše delovanje samo za izvesno vreme. Od te su sudbine izuzeti jedino oni, koji su sa uspehom radili ne samo za sebe i za svoju egzistenciju nego i za zajedničke ciljeve i ideale: oni koji su bili prvobranitelji ali bar borci za ideje, koje nisu služile samo interesima pojedinaca, nego su odgovarale težnjama širokih masa ljudi i celih naroda ili čak prevazilazile i granice naroda i kontinenata. Samo ideje koje se naslanjaju na dobre osobitosti ljudske naravi mogu da imaju trajan uspeh jer samo te mogu naići na razumevanje i odobravanje svih ljudi dobre volje u celome svetu.

II. Nastaje pitanje, kakvim sredstvima treba da se poslužimo za postignuće naših ciljeva. Grubu silu, koja hoće da izgradi svoju vladavinu na leševima i ruševinama odlučno odbijamo. U

istoj meri perhoresciramo kao sredstvo mržnju, rovarenje, demagoško trovanje javnog mišljenja, rušenja autoriteta i gaženje plemenitih čuvstava. Naše je sredstvo i oružje jedino ljubav i prijateljsko sporazumevanje u cilju služenja zajednici u najširem smislu, ubedjenjem i neumornim radom. To je od nas zaželjena konstruktivna evolucija, koja se naslanja na prirodjene uzvišene osećaje i na potenciranje i širenje istih do krajnih mera i preko svih teritorijalnih granica i duhovnih razlika koje razdvajaju čovečanstvo. Prijateljstvo, ubedjenje i rad to su naše lozinke. Treba dakle da budemo za naše ciljeve apostoli i pioniri.

III. Prijateljstvo i primenjivanje principa služenja znači opštu saradnju. Kako ne može ni jedan čovek da živi u potpunoj izolaciji, tako ne može nijedna profesija da postoji i napreduje bez druge; ne može selo da živi bez grada niti grad bez sela; jedna pokrajina bez druge pa ni jedan narod ili jedna država bez uske saradnje sa drugim. A saradnja ne znači rat nego mir.

Naša je težnja opšti mir ne samo u granicama jednog grada i vlastitog naroda i iste države, nego mir i spokojstvo između svih naroda i država. Ona čudesna harmonija, koja vlada u kosmosu i u prirodi, kojoj se divimo, treba da se postigne i u odnosima među ljudima kao jedinim nosiocima pameti i razuma.

IV. Svim tim ciljevima služi naša velika rotarska zajednica ljudi dobre volje a temelj njenog neprestanog intenzivnog rada jeste svaki Rotary klub. On je udruženje predstavnika raznih profesija i različitih ideoloških pogleda na svetske i duhovne probleme a opet punih dobre volje, da ističu i podvlače samo ono što ih druži a da ublažuju i po mogućnosti smire one elemente, koji bi ih razdvajali. Osim toga traže svi članovi kluba mogućnosti, da ta nastojanja prenesu preko granica svog uskog horizonta na zajednicu svoga grada, svoga naroda i svoje države u neizmerne daljine, u sve zemlje i narode u skladu na jednakim nastojanjima sve braće u drugim klubovima. Kucanje našeg srca i vapaj naše duše treba da osećaju nevidljivom emanacijom u atmosferi ljubavi i mira sva naša braća širom sveta.

Idealiste smo i idealiste ćemo ostati. Uvereni smo, da tvore dobri ljudi ogromnu većinu i da mora konačno da pobedi dobro nad zlom. Mi radimo na tome. Očajno bi bilo, ako bi čovečanstvo izgubilo veru u samo sebe.

Molim Vas, draga braćo, da se pridržavate te orijentacije, koja Vas ne može prevariti.

V. Zvanično sam posetio 31. oktobra o. g. Zagrebački klub, 3. o. m. Šibenik, 5. o. m. Split, 7. o. m. Dubrovnik, 8. o. m. Sarajevo i 9. o. m. Slavonski Brod. Pred samim sastankom održao sam konferencije sa upravom svakog kluba, na kojima su se pretresli svi problemi organizacije, unutrašnje i spoljašnje ekstenzije kao i klupskog rada. Ushićen sam bio lepim i srdačnim dočekom, a sretan sam što mi se dala prilika da se lično upoznam sa tolikim brojem braće udružene u svrhu propagiranja naših ciljeva i zadataka. Svuda sam naišao na pravi rotarski duh, koji daje mnogo nade za budućnost. Usprkos tome moram podvući, da nema nigde na svetu do krajnosti potpune organizacije i da je preduslov svakog života jedino napredak i regeneracija.

VI. Zagrebački klub me je obavestio, da je postavio kandidata za guvernera našeg distrikta za iduću rotarsku godinu brata ing. Radovana Alaupovića. Radujem se što mogu o tome da obavestim svu braću jer spada brat Alaupović medju prve pionire rotarskog pokreta u našem distriktu kao i medju najagilnije saradnike u svim rotarskim pothvatima kroz ovih deset godina. Izlišno je naglašavati, da je odlično kvalifikovan za guvernerske dužnosti. Njegovu ću sliku i biografiju objaviti u Jugoslovenskom Rotaru za februar 1939 godine jer rok za postavljanje guvernerskih kandidata protiče 31. januara 1939 god.

VII. Četvorogodišnjom pomenu blaženopočivšem viteškom Kralju Aleksandru I. Ujedinitelju svi su klubovi posvetili dužnu pažnju. Slava Velikom Kralju!

VIII. Ceo naš distrikt sa dubokom je žalošću primio vest, da je 19 oktobra izdahnuo svoju plemenitu dušu Nj. Kr. Visočanstvo Knez Arsen, uzvišeni otac Nj. Kr. Visočanstva Kneza Namesnika Pavla, našeg doživotnog počasnog guvernera. Svi su klubovi velikom pokojniku odali počast uzvicima „Slava Mu!“

IX. Molim braću tajnike, da mi šalju sve izveštaje i priloge za Jugoslovanski Rotar do 7. svakog meseca, da se izdanje našeg glasila ne zavlači.

U nadi, da ću moći i kod klubova, koje ću po nacrtu tek posetiti, konstatirati dobar rad i napredak

Srdačno Vas pozdravljam

kao odani Vam

Dr. Ivan Slokar.

POMEN ČETVOROGODIŠNJICE SMRTI VITEŠKOG KRALJA ALEKSANDRA I. 9. OKTOBRA 1938 GOD.

Milorad Pavlović, R. C. Sombor

Pre 4 godine, u samu suton današnjeg dana, jezivo su prostrujali glasovi o nesreći koja je tada bila zadesila našu zemlju. Sa stravičnom nevericom kružili so ti glasovi od mesta do mesta, od naselja do naselja, zavlači se u sjajne palate i mračne izbe, ispinjali se kroz krševe i gudure do samih vrhova planinskih da kosnu srca naših gorštaka, spuštali se u nepregledne ravnice da poremete ritam jednolikosti, i, najzad, tonuli u dubini narodne duše. Tamo su, kao orkan more, uzburkali ne samo u pristaništu barke, već zaronili do najvećih dubina i pokrenuli iskonske naslage, koje su protekli vekovi i minule generacije brižljivo slagale. Udar je bio takav, da su, na multimilionskom živom instrumentu, koga čini naš narod, najednom pokrenule se i zatreperile velike žive duše... I, ma kako da su bili zlokobni, ti neželjeni glasovi nisu mogli ni utrnuti ni izgubiti se u neizmernim dubinama duše, već su otuda potiskivani nekom nevidljivom silom težili da se dalje šire, ne u cilju da nadju svoju potvrdu, već s očitom nadom i namerom da budu opovrgnuti. Svakoga časa izbijali su oni na površinu. Sa strahom i zebnjom prenošeni su od usta do usta, kao da se htelo izbeći neželjeno saznanje, kao da se htela otkloniti već odigrana nesreća.

Sa zategnutim crtama lica, sa pritajenom tugom, pogruženi u bolu i nesreći pronicali smo jedni kraj drugih pitajući se nemim pogledom: Ima li kakve nade, novih vesti, demantija... ili je najavljena tragika zbiljska stvarnost? U krajnjem slučaju računalo se na pogrešno otkucane ili pogrešno primljene vesti. Ali, na žalost, protivnih odgovora nije bilo: vesti su sa verodostojnih mesta potvrđene i — narod je bio poražen.

Nikada u istoriji nije ovakav događaj primljen sa toliko bola; nikada on nije u širokim narodnim slojevima odjeknuo tako tragičnim ehom kao tom prilikom kod nas. Pitanje uzroka, pitanje ličnosti učinioca, čak pitanje budućnosti države postavljena su naizmenice i često komentarisana, ali samo za kratko vreme, jer su ubrzo sa nadležnog mesta objašnjena i tako skinuta s „dnevnog reda“. Snažan talas osećanja bola preplavio ih je i potisnuo na sekundarno mesto. Osećanje kolektivne žalosti nabujalo je i htelo da se izivi. I, narod ga je izivljavao i proživljavao sve vreme dok su se zemni ostaci Velikoga Kralja vraćali u ojadjenu otadžbinu i dok se mogao baciti poslednji pogled na njegov ledeni i ugašeni život...

A kada je došao dan da se Oni otprate na mesto večnog počinka, taga dana, pre 4 godine, u mesecu oktobru, osvanuo je naš centralni grad u — crnini. Prestonica zemlje, koja je u prošlosti umela i uspela da kod svih svojih sinova razvije nesebičnu ljubav prema rodnoj grudi i da za dobro te grude neštedimo žrtvuje živote mnogobrojnih svojih najboljih sinova, ne puštajući suza poput srca Jugovića majke, — ta ista prestonica nije mogla ovoga puta a da ne da izraza narodnom osećanju. Da ne bi svojim svakodnevnim bleskom i sjajem skrnabila duboka osećanja narodne duše, ona se spontano zaogrnila velom tuge

i pokrila plaštom smrti. I kroz usta svojih sugradjana i nebrojenih obožavalaca i poštovalaca Velikog Pokojnika ona je toga dana zajecala srcem ucveljenog siročeta. Nikada u istoriji sveta nije ceo jedan narod istovremeno žalio i plakao kao toga dana; nikada toliko masa sveta nije jednovremeno takoreći zaustavila životni tok i predala se jecanjima srca; nikada tolike kolektivne suze nisu škropile pločnike grada, šume i njive sela kao toga dana; nikada se opšta žalost nije tako izrazila i odrazila kao toga dana; nikada u svojoj prošlosti Beli Grad nije bio tako crn, kao tada. Toga dana sve su misli i sva srca našeg milionitog naroda bile su u jednu misao, uperenu na svega jedno mesto, i u jedno srce, koje je kucalo istim ritmom, i osećalo jedno: bol za izgubljenim voljenim Velikim vladarom.

On nije bio Veliki samo po tragičnoj smrti Svojoj, već i po Svojim delima za života, po Svojim zamislama, po oštroumnosti i istrajnosti u stvaranjima i po karakteru Svom. On je bio Veliki ne samo kao smeo ratnik, uman vojskovođa i talantovan državnik, već i kao mudar upravljač, beskompromisni branilec i nosilac jugoslovenskog nacionalizma, a u isto vreme i kao oduševljeni pobornik mira. On je bio Veliki i kao uzoran otac i vaspitač. U tom pogledu kao da su mu Seneka i Ciceron bili učitelji, kao da je bio uzeo za svoj životni princip njihovu ideju: „Bolje je početi primerom, nego savetom, poukom ili rečima“. On je bio Veliki i kao ljubitelj svega idealnog, trajno lepog i uzvišenog. Bio je Veliki i kao patnik i kao radnik. Tamo gde bi drugi govorio, On je ćuteći delao; gde bi drugi naredjivao, On je primerom prethodio; gde bi drugi sa sebe skidao odgovornost i na drugog je bacao, On ju je uzimao na Sebe; gde bi se drugi povlačio, On je namerno zalazio sa ciljem da bi se lično uverio, da bi osetio i proživio ono što njegov narod proživljuje. U pothvatima pred kojima bi drugi klonuo, On bi stojički istrajao; gde bi drugi dao maha svojoj uskogrudnosti, On je pokazivao široke koncepcije; gde bi drugi planuo, On se blago smešio i pokazivao svoje široko srce, slovensku mekotu i plemenitost; tamo, gde bi drugi malaskao, On je istupao sa energijom koja zadivljuje; gde bi drugi pao, On se orlovski uzdizao...

Eto, to su kvaliteti karaktera našeg neumrlog Velikana. Oni su Mu i omogućili da prebrodi sve zapreke na trnovitom putu, koji mu je sudbina bila odredila. Pomoću njih On je realizovao Svoje zamisli na dobrobit naroda koji je vodio trnovitom stazom surove stvarnosti. Pomoću njih On je ujedinio braću i stvorio našu slobodnu državu, čije blagodeti mi uživamo.

Zbog toga Ga se danas i sećamo i odajemo Mu dužnu poštu. Zbog toga treba i da Mu ostanemo verni, dosledni i dostojni i da sa odañošću i požrtvovanjem čuvamo Njegovu delo — našu današnju slobodnu, samostalnu i ujedinjenu otadžbinu. Zbog toga treba i u buduće da Ga se sećamo i uvek da Mu odajemo poštu sa: Slava Mu!

EKSPLOZIJE KOJE SE NIJE OČEKIVALO

Ing. Fedor Jamnicky, R. C. Zagreb

Općenito je poznato, da je upotreba eksploziva u rudarstvu imala vanredno veliko značenje, jer su se rude i kovine uz pomoć eksploziva mogle kopati na brži i jeftiniji način. Razvoj talionica širio se je uslijed toga u velikoj mjeri, ali drvenog ugljena, koji je kod talionica kao gorivo kao jedini dolazio u obzir, nije se dovoljno nalazilo, a osim toga talionice su bile vezane uz mjesta gdje se je ovo skupo gorivo nalazilo. Napredna tehnika išla je za tim, da nadje zamjenu za ovo skupo gorivo. Ova zamjena imala je biti ne samo jeftinija već i pristupačnija od drvenog ugljena.

Sasvim je naravno da se je u prvom redu kao zamjena uzeo kameni ugljen, odnosno koks kamenog ugljena, ali upravo dobre vrsti kamenog ugljena nalaze se većinom u znatnoj dubini ispod zemlje. Osim toga pokazale su se u mnogim rudnicima kod kopanja kamenog ugljena neuklonive poteškoće, koje su nastale uslijed tako zvanih buktavih plinova, tako da se je kopanje na mnogim mjestima moralo obustaviti. Buktavim plinom naziva se mješavina methana sa atmosferskim zrakom. Ova mješavina najjače eksplodira onda kada sadrži 5—14% methana. Osjetljivost ove mješavine plina i zraka prilično je velika, jer je dovoljna jedna mala iskra da prouzrokuje eksploziju.

Opasnost i laku upaljivost smjese methana i zraka dokazuju i slijedeći slučajevi: Godine 1957 dogodila se u Pennsylvaniji velika nesreća, gde je pučka škola bila grijana zemnim plinom, te uslijed pogriješke na cijevi, pomiješao se methan sa zrakom i u podrumu se upalio. Eksplozija je bila tako žestoka, da je ova velika zgrada, u kojoj je bilo nekoliko stotina djece, otišla u zrak i pokopala ih na stotine.

Sličan se slučaj dogodio u Varšavi, gdje je bila razorena jedna četverokatnica.

I kod nas u Zagrebu dogodila se slična nesreća, kojoj je pala žrtvom jedna osoba. U nekoj zagrebačkoj kući otrovala se plinom neka osoba. Samoubojica bio je već davno mrtav, ali je plin izlazio dalje iz pipca i napunio stan smjesom zraka sa plinom. Na to je slučajno na vratima zazvonio poštar. Dovoljna je bila mala iskrica kućnog zvonca, da se ova smjesa upali i da eksplozija smrtno rani poštaru.

Potreba vadjanja ugljena u tako opasnoj zoni postavila je stručnjake eksploziva pred neobično važno pitanje, dapače o rješenju ovog pitanja zavisila je egzistencija i razvitak nekih država. Većina kulturnih država, gdje se je za to ukazala potreba, podignule su t. zv. pokusne rovove. U ovim pokusnim rovovima, koji su bili uređjeni točno kao i pravi rovovi, iskušavali su se svi pojedini komadi orudja, eksploziva, svetiljaka, alata i t. d. u pogledu opasnosti upaljenja buktavih plinova.

Na temelju stečenih iskustava pristupilo se prije svega konstruiranju t. zv. sigurnosnih eksploziva, da bi se pomoću istih — do sta-

novite granice — moglo minirati i u opasnim zonama. Da se karakterišu ovi eksplozivni valja navesti, da mješavina metana-zraka, unatoč toga što posjeduje temperaturu upaljivosti od ca. 750 Celciosa, je ipak jedan sigurnosni eksploziv, koji imade prigodom eksplozije temperaturu od 1600 Celciosa, ne smije upaliti. Znanstveni radovi, koji su progutali mnogo ljudskih i materijalnih žrtava, omogućuju danas, da se je broj katastrofa ove vrste u ugljenicima smanjio na minimalan broj.

Prigodom ovih znanstvenih pokusa ustanovljeno je, da uzroci velikih katastrofa u ugljenicima leže ne samo u svojstvu lake upaljivosti buktavih plinova, već da ugljeni prah, koji je vječni pratioc rada kod vadjenja ugljena, imade mnogo katastrofalniji upliv, nego se je to u početku mislilo. Ustanovljeno je, da 500—400 grama finog praha, koji se podiže u jednom kubnom metru zraka, prigodom upaljenja žestoko eksplodira. Ovi rezultati dali su povod ispitivanju i ostalih vrsta praha u pogledu svojstva, a naročito onih vrsta koje nastaju prigodom proizvodnje u velikim tvornicama.

Tako je ustanovljeno, da ne samo ugljeni prah, nego i žitno brašno, škrob, šećer, prah od mirodije, sumpor, prah od celuloida, kovinska bronca, aluminijska bronca i t. d. vanredno žestoko eksplodira, čim se nalazi u zraku raspršena na sitne čestice. Dovoljna je mala iskra ili mali plamen da se ova mješavina praha sa zrakom zapali, a tako pripremljeno sagorjevanje prelazi uslijed visoke temperature i tlaka u eksploziju, koja u pogledu djelovanja ni malo ne zaostaje za eksplozijom, nastalom kod pravog eksploziva. Ove eksplozije djeluju katastrofalno, mogu sve opustošiti, komadi zidova i dijelovi željeza mogu biti bačeni nekoliko kilometara daleko. Ova činjenica koja izgleda gotovo nemoguća može se razjasniti slijedećim računom: Vreća najfinijeg žitnog brašna, koja se nalazi u prostoru od 120 m³ (normalno velika radionica), jednolično raspršena i privedena plamenom eksploziji razvija energiju kojom bi se mogla težina od 2500 tona baciti u visinu od 50 metara.

Ovakvom eksplozijom žitnog brašna bili su uništeni mnogobrojni mlinovi. Još je mnogo opasniji šećerni prah, pošto je lakše upaljiv. Posve je neobičan slijedeći slučaj. Neka tvornica sapuna, koja je proizvodjala prašak, sastojeći se iz fino samljevene sode i sapunskog praška, potpuno je uništena eksplozijom. Naknadnim istraživanjem došlo se je do interesantnog zaključka — da i ovakav sapunski prašak može pod stanovitim okolnostima biti eksplozivan u mješavini sa zrakom, i tako je došlo do toga, da je i ova nedužna tvornica sapuna odletila u zrak.

Sasvim posebnu grupu čine mješavine bronce i zraka, a naročito aluminijska bronca. Ove bronce su vanredno eksplozivne. Dostatna je količina od samih 17 grama u kubičnom metru zraka, da žesto eksplodira. Neobično jako eksplozivno svojstvo aluminijske bronce ima se pripisati temperaturi izgaranja aluminijskog oksida. Jedan primjer: Aluminijska bronca nekada se je pakovala za promet u čeličnim sudovima. Kod otvaranja ovakvog jednog čeličnog suda, nakon skidanja poklopca što je učinjeno silom, došlo je do eksplozije i nakon toga do katastrofalnog požara sa ljudskim žrtvama. Istraživanjem ustanovljeno

je, da je i mala iskra u stanju upaliti mješavinu aluminijeve bronce i zraka, i to iskra, koja je nastala prigodom skidanja poklopca upotrebom čeličnog alata. Nakon ove katastrofe mora se alumin. bronca stavljati u promet samo u drvenom omotu.

Kao neobično interesantan slučaj može se navesti slijedeće: U nekom filmskom magacinu nastao je požar, a brzo iza toga snažna eksplozija. U svrhu pobližeg tumačenja navadja se, da su filmovi bili pakovani u limenim sanducima. Kako je poznato, filmske su vrpce izradjene iz flegmatiziranog celuloida, te kao takove ne mogu da eksplodiraju.

Objašnjenje katastrofe leži u tome, da kod požara filmskih vrpca pod stanovitim okolnostima, osobito kod pomanjkanja kisika, nastaju na pola izgoreni produkti, koji, pomiješani sa atmosferskim zrakom, čine lako eksplozivnu mješavinu, koja žestoko eksplodira. Ovakove eksplozije nazivaju se sekundarnim pojavama.

Osim nekoliko navedenih uzroka eksplozije, može nastupiti slučaj, gdje se eksplozivne mješavine prašine ne upale posredstvom plamena ili iskre, koja dolazi izvana, t. j. na termičkoj bazi, nego uslijed u njima nagomilanog statičkog elektriciteta odnosno ispražnjenjem istog (upaljenje iskrom).

Nebrojni i opetovani katastrofalni požari u tvornicama šećera prisilili su znanost na temeljiti rad oko istraživanja u tom smjeru. Tako je ustanovljeno, da šećerni prah, vjetren zrakom, imade svojstvo da proizvede statičku elektricitetu. Tako n. pr. šećerni prah, duvan kroz cijev kod dvije atmosfere, može prouzročiti napetost do 200 volta, šećerni prah dobiva pozitivnu, a zrak negativnu elektricitetu. Ustanovljenjem ove činjenice, te poduzimanjem potrebnih mjera, prestale su ovakove katastrofe gotovo posvema. Slično svojstvo imade i sumpor, koji, najfinije samljeven, posjeduje ovo svojstvo još u jačoj mjeri. Slučaj iz prakse: Sumpor je samljeven u željeznom mlincu u najfiniji prah. Iznenada je nastala eksplozija, koja je uništila aparaturu. Na sreću nije bilo ljudskih žrtava. Naknadno se ustanovilo, da je prekid voda od struje u zemlju prouzročio eksploziju.

Daljni slučaj iz prakse: U nekoj tvornici baruta opetovano je dolazilo do upaljenja kod ispražnjavanja sirovog baruta iz sušione. Kod svakog požara bilo je 2 do 3 ljudske žrtve. Pomnivim istraživanjem ustanovilo se, da je sirovi nitrocelulozni barut kot manipuliranja napunjen statičkim elektricitetom. Nakon što su bili stručno uredjeni potrebni vodovi u zemlju, bile su ove redovite katastrofalne nezgode potpuno uklonjene.

Važno je spomenuti, što je ustalom konstatirano u opasnim pogonima, da mnogi ljudi posjeduju individualno svojstvo, nakupiti u sebi statičku elektricitetu u neobičnoj mjeri. Radnik, sa ovakovim svojstvom, dotakne li se lako upaljivog (zemljom spojenog) materijala, može se vrlo lako upaliti iskrom, koja iskače. Radnici, sa ovakovim individualnim svojstvima, odnosno osebinama, moraju se odstraniti iz opasnih pogona, a na njihova mjesta postaviti radnike koji ne naginju za ovakovo nakupljanje statičkog elektriciteta.

Konačno treba još navesti veliku eksploziju (tvornice) Opau u Njemačkoj na dan 21. novembra 1921. Ova tvornica proizvodjale je

poslije rata umjetno gnojivo sastojće se iz 60 dijelova amonsalpetra i 40 dijelova amonijumsulfata. Budući da je potrošnja ove soli vezana uz stanovito godišnje doba, bilo je potrebno istu spremati u velike silose. Ta je sol imala svojstvo da prigodom ležanja na skladištu uslijed kontrakcije potpuno otvrdne, tako da je istu moralo se uz veliku muku u veliki trošak krampima i lopatama komadati da bi se mogla tovariti. Uslijed toga došlo se na zamisao, da bi se ovo komadanje poduzelo upotrebom malih eksplozivnih laguma. U početku je upotrebljena količina od 200—300 grama, ali nakon glatkog uspjevanja posla, upotrebljeni su naboji do 2 kg. Tako se radilo bezbrižno sve do kritičnog dana, kada je odletio u zrak silos sa 4500 tona sadržine. Posljedice ove katastrofalne eksplozije bile su neopisive. Na mjestu je nastala rupa od 165 m duljine, 93 m širine i 18½ m dubine. Do blizu 900 m naokolo bile su uništene sve zgrade. U daljnjem obsegu do 2000 m bili su porušeni krovovi, a prozori i vrata istrgnuti. Tragova eksplozije bilo je do 75 kilometara u opsegu. Bilanca katastrofe ovih 4500 eksplodiranih tona gnojive soli: 12.000 kub. m. zemlje izbačeno, 586 mrtvih i 2000 ranjenih, osim ogromne materijalne štete.

Istražna komisija, koju su sačinjavali sami znameniti stručnjaci ustanovila je, da ovo umjetno gnojivo, koje je bilo smatrano posve bezazlenim, pod stanovitim okolnostima i posredstvom eksploziva može da eksplodira. Tako bi se moglo nabrojiti bezbroj neočekivanih slučajeva, od kojih su mnogi bili katastrofalni.

Kao primjer, doduše ne eksplozije, ali eksploziji slični požar, koji je nazorno djelovao, navadja se slijedeći slučaj: U nekom magazinu, u kojemu je bila uskladištena opće poznata čilska salitra u jutanim vrećama, nastao je požar, koji je srušio krov. Nakon kratkog vremena iza toga nastala je eksploziji slična detonacija sa jakim plamenom, koji je razorio cijelu zgradu. Razjašnjenje ove nezgode leži u slijedećem: Užarene čestice drvenog ugljena, koje su odozgor padale u jutene vreće u kojima je bila pakovana čilska salitra, tvorile su sastojinu sličnu crnom barutu, t. j. salitra plus ugljen, čija je eksplozivna snaga bila još potencirana visokom temperaturom.

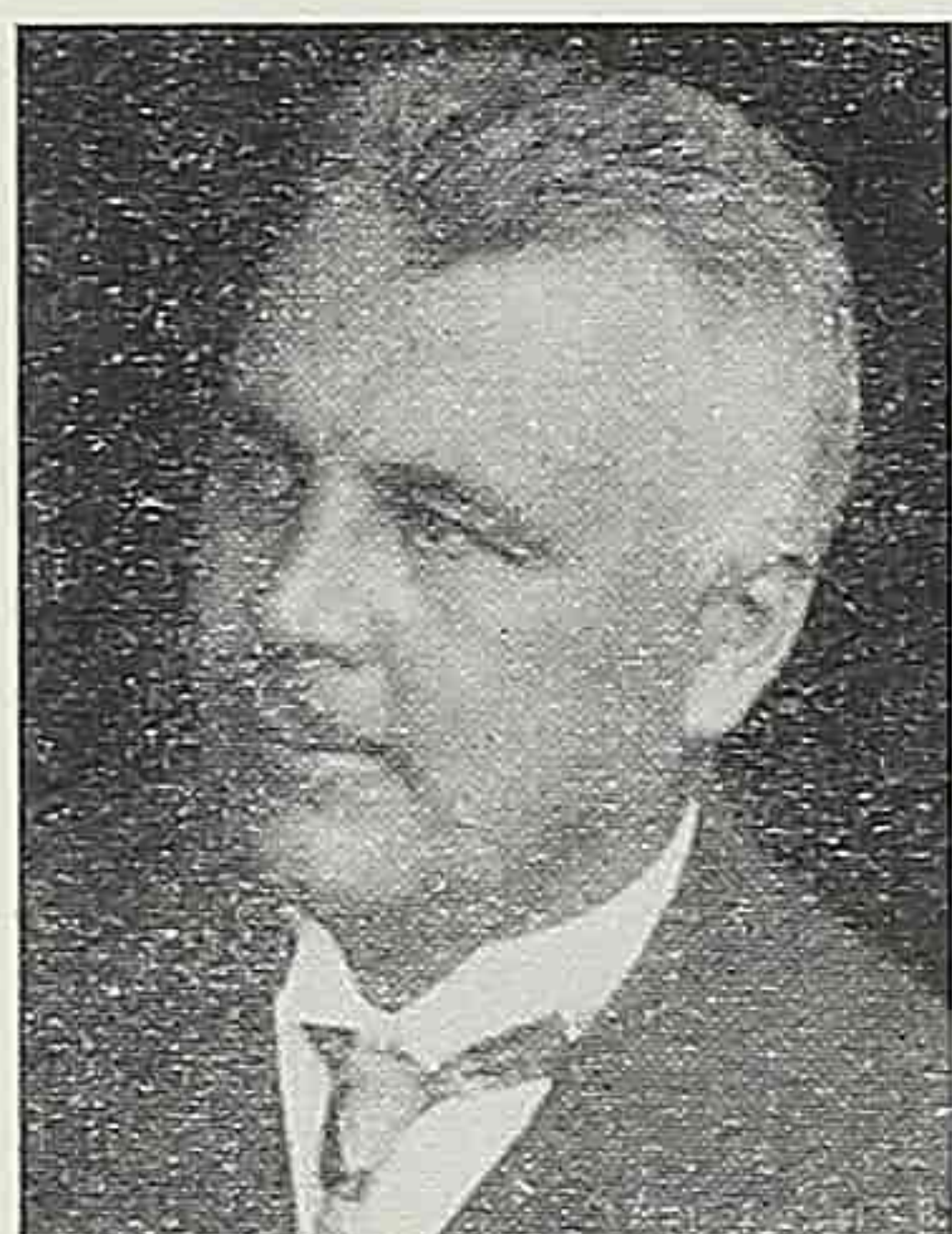
Kao daljnji primjer može služiti ovo: U skladištu neke tvornice kemikalija nastao je neobjašnjivi požar sličan eksploziji. Kemikalije same po sebi koje su se ondje nalazile, a isto tako i konstrukcija magazina isključivale su svaku mogućnost požara. Među ostalim kemikalijama nalazio se ovdje glicerini u bačvama i permanganat u vrećama jedan pored drugoga. Ovaj nastali požar, koji je isprva pokazao sasvim nedužno napredovanje, pretvorio se je takodjer u požar sličan eksploziji. Poslije temeljitog istraživanja ustanovilo se da glicerini kada dolazi u dodir sa kalijumpermanganatom, čini sastojinu samu po sebi upaljivu, a kada se radi o velikim količinama, može se ovo sagorijevanje pretvoriti u požar sličan eksploziji.

U doba kada se nije znalo, za uzroke ovim katastrofama, čovjek u svom primitivizmu i neznanju pomirio se sa svojom sudbinom, pa je tako nastala ona poslovice: Kada Bog hoće i batina puca. Nu napretkom i razvitkom industrije, osobito početkom XIX vijeka, nastupile su nezgode i katastrofe ove vrsti kao češća pojava i postale žalosnim pratiocem industrije, a naročito rudarstva tako da se je na

svaki način moralo tražiti za to uzroke i razjašnjenje. Znanstveni radovi u tom smjeru bili su uvijek usko vezani sa istražnim radovima stručnjaka eksploziva, koji gledaju na stvar sa stanovišta vječne opasnosti, nošene vršenjem njihovog zvanja, a vodjene devizom: Opreznost je mudrost života.

GLASBA V LJUBLJANI

Dr. Janko Žirovnik, R. C. Ljubljana

Slovenska glasbena kultura je stara, v svojem bistvu samorodna in kaže nepretrgano zvezo iz stare dobe do današnjih dni. To nam izpričujejo zapiski iz 5.,* 9.** in 15. stoletja. Plesoči in pojoči Sloven je bila takrat tipična prikazen tudi med tujerodci. Iz romantične poti Ulriha Lichtenstein zvemo, da mu je poslala njegova dama najbrž slovenski napev s prošnjo, da ji na njega spesni nemško besedilo.

Od konca 14. stoletja dalje so bili naši rojaki jako častno zastopani po vsej Srednji Evropi kot vneti in znameniti delavci na glasbenem polju.

Omenim naj samo Jurija Sladkonja in Jakoba Gallus-Petelina.

Ko je bila pri nas reformacija, je s svojim delom ostro posegla med priproste sloje. Neprecenljivih zaslug za naše jezikoslovje in našo glasbo si je pridobil Primož Trubar, ki nam je dal prve tiskane slovenske pesmi, pri čemur mu je pomagal Adam Bohorič. Protireformacija je uvidela, da je njen boj proti protestantizmu brez glasbe — brez uspeha. Zato je njen najodličnejši zastopnik Tomaž Hren sestavljal 15 let slovensko pesmarico, ki pa žal ni izšla. Nato so v presledkih izhajale cerkvene pesmarice, sestavljene od Matije Kastelica, Ahaca Stržinarja, Mihaela Pagloveca, Jakoba Repeža in Rendeskinija. Narodna pesem se je pa prenašala iz roda v rod, za kar je skrbela predvsem domača hiša, potujoči pevci in muzikantje.

V stari Ljubljani se je zelo gojila glasba. Leta 1660. je izvajala v Ljubljani v takozvanem „Ballhaus“ italijanska operna družba prvo opero, to je ravno 10 let popreje, kakor v Parizu. Leta 1701. je ustanovil član Akademije Operosorum Ivan Bertold pl. Höffer Akademijo „Philharmonicorum“, ki je začela s svojim delom 8. januarja 1702. leta. Prvi družbin znak so bile orgle in v prvih pravilih sta bili določeni vsakoletna počastitev Sv. Cecilije dne 22. novembra in v poletju javna glasbena prireditev združena z večerno vožnjo po Ljubljani kot družbena prireditev. Filharmonična družba je leto za letom izvrstno nastopala. Leta 1705. ji je bil izvoljen za predsednika Gašper Gošelj, ki jo je vodil do svoje smrti leta 1716. Točni podatki o družbinem delu niso več na razpolago. Uspešni nastopi so pa ugo-

* Poročilo bizantinskega poslanika Priskos-a s potovanja na Atilov dvor in Sidonius Apollinarius v pesnitvi Mosella.

** Ellwangerski menih Ermenrich.

tovljeni v letih 1728, 1742 in 1745. Leta 1792 so se sestali štirje ljubljanski meščani: dimnikar Moos, zdravnik dr. Kogl, neki Jelemicki in neki Flickschuh ter začeli igrati Haydnove, Mozartove in Plegelove kvartete. S tem so oživeli Filharmonično družbo, ki je 12. novembra 1794 dala zopet svojo akademijo in par dni na to izvolila dimnikarja Moosa za svojega ravnatelja. Po pravilih iz 1796 ženskih članic niso sprejemali, če niso bile glasbene diletantke. Vendar pa je smel vsak član pripeljati na redne prireditve vsake 3 mesece s seboj po 1 žensko. Prihod Francozov leta 1797 je začasno ustavil delo Filharmonične družbe. Naslednjega leta 1798 sta bili pa že zopet dve dobrodelni prireditvi. Po letu 1801. se je v prostorih gledališča poživelo društveno delovanje in je bilo 122 članov, med katerimi so vsi takratni ljubljanski veljaki in nič manj kot 25 duhovnikov. Imeli so orkester 25 članov in zbor, v katerem so peli in igrali tako stolni kanoniki, kakor tudi ostali meščani in obrtniki ter prirejali redne akademije, od časa do časa pa povabili tudi tuje umetnike. S svojim delom si je pridobila družba tak sloves, da je smela leta 1800 ponuditi častno članstvo slovitemu skladatelju Josipu Haydnu, ki je članstvo sprejel in poklonil družbi selo svojo C dur mašo, ki se je pa žal izgubila. Izvajali so jo filharmoniki 28. decembra 1800. v št. Jakobski cerkvi, v kateri so sploh pogosto nastopali. Leto za tem so izvajali Haydnov oratorij „Stvarjenje“, 26. junija 1802. leta je državna oblast pripoznala društvu ime „Filharmonična družba“.

Prihod francoske vojske 28. novembra 1805 do 28. marca 1806 je začasno ustavil društveno delo. Družba je pa polagoma zopet oživela leta 1808, toda že leta 1809 do 1814 se je društveno delo ustavilo. Po odhodu Francozov je društvo nadaljevalo svoje delo. Ko je prišel avstrijski guverner baron Lattermann leta 1814, ga je Filharmonična družba sprejela s petjem in z bakljado. Sloves družbe se je tako razširil preko ljubljanskih meja, da so prosili leta 1819 znamenitega skladatelja Ludovika van Beethovna, da je tudi on sprejel častno članstvo družbe in ji poklonil VI. simfonijo. Ob času ljubljanskega kongresa leta 1821. je prevzela Filharmonična družba skrb za lepe glasbene prireditve pod vodstvom Gašperja Maška, ki je bil dirigent ljubljanske opere in je obdaril slovensko glasbeno literaturo s tolikimi lepimi skladbami, zlasti tudi s kantato „Kdo je mar?“ za soli, zbor in orkester na besede Ivana Koseskega. Z nastopom Gašperja Maška se je začelo tudi intenzivno življenje za slovensko glasbo in njeno udejstvovanje. Gašper Mašek in pozneje Anton Nedved sta skrbela vedno zato, da so bila na sporedu poleg nemških, tudi slovenska glasbena dela, ker so v Filharmonični družbi složno sodelovali vsi pravi Kranjci slovenskega in nemškega rodu. Pod vodstvom Gašperja Maška je uprizarjala Filharmonična družba razne predstave, pela razne oratorije in druga resna dela s spremljevanjem lastnega orkestra. Živahno delovanje je za trenotek ustavila viharna doba v začetku leta 1848., ko je Slovensko društvo v Ljubljani takoj po marčni revoluciji pozvalo Filharmonično družbo, naj postane Osrednje slovensko glasbeno društvo, kateremu pozivu pa ni sledila, ker je bila preveč „Kranjska“. 30. maja 1848. je bil v Deželnem gledališču prvi slovenski koncert pod naslovom „Beseda“, na katerem so se izvajale skladbe Jurija Flajšmana in Blaža Potočnika. Ko se je ljudstvo po-

mirilo, je nadaljevalo društvo svoje delo in doseglo višek v letu 1852, ko je posle Filharmonične družbe vodil dr. Etbin Costa, ki je bil pozneje voditelj ljubljanskih Slovencev. Radi preobilice poslov je potem odložil predsedstvo družbe, ki je začela živahnejše delovati od leta 1859 pod vodstvom prezaslužnega dr. Anton Schöpla.

Filharmonična družba je imela tudi lastno glasbeno šolo, na kateri je bil že leta 1805 nastavljen glasbeni učitelj, ki je bil hkratu tudi učitelj glavne mestne Glasbene šole. Šola je pa narastla, ko je začel Gašper Mašek 2. januarja 1821 poučevati tudi solopetje. Da so bile takratne ljubljanske glasbene šole na najboljšem glaslu, je dokaz, da je prosilo za razpisano učiteljsko mesto 20 reflektantov, med njimi tudi slavni nemški skladatelj Franc Schubert. Za Gašperjem Maškom je 30. avgusta 1856. leta nastopil pri Filharmonični družbi kot učitelj petja in vijoline skladatelj Anton Nedvčd, absolvent praškega konservatorija. Prevezel je leta 1860. mesto učitelja petja na državnem učiteljsku, dočim je pri Filharmonični družbi obdržal ravnateljske posle in zborovodstvo. Njegovi pevci so peli po celi kranjski deželi, pa tudi po sosednjih krajih, tako slovenske kakor tudi nemške pesmi. Takrat je imela Filharmonična družba nad 500 članov. Leta 1865. je prišel k družbi z Dunaja Josip Zöhrrer, pianist in leta 1871 iz Prage violinist Hans Gerstner, ki sta oba močno povzdignila glasbeno življenje v Filharmonični družbi in njeni glasbeni šoli.

Medtem je bila doba „Čitalnic“, ki je omogočila razmah slovenske glasbene produkcije, ker so Čitalnice imele dobre pevske zборе. Novi skladatelji Gašper in Kamilo Mašek, Benjamin in Gustav Ipavec, Miroslav Vilhar, Davorin Jenko, Avgust Leban, Anton Hajdrich, Karl Kocijančič, Fran Gerbič, Anton Nedvčd, Anton Förster, Feliks Stegnar in Anton Stöckl, so skladali za posvetne pevske zборе, dočim so se uspešno uveljavljali v cerkveni glasbi Gregor Rihar, Leopold Cvek, Josip Levičnik, Andrej Vauken in drugi. Proti koncu 70 let smo imeli že celo zbirko zborov in samospevov, ki niso prav nič zaostajali za takratnimi deli tujih literatur. Manjkalo pa je nekoga, ki bi sistematično skrbel za poglobitev našega glasbenega dela. Slovenski učitelj Kuhar, ki je služboval pri Dev. Mariji v Polju, si je izmislil, da bi se moralo ustanoviti društvo, ki bi bilo za glasbo to, kar sta slovenski knjigi Slovenska Matica in Mohorjeva družba. To misel je povedal mlademu idealnemu pevcu in navdušenemu glasbeniku Vojtehu Valenti, ki je v letu 1871 misel sprejel za svojo in priobčil v „Slovenskem Narodu“ oklic za ustanovitev glasbenega društva. Spomladi 1872 se je sešel pripravljalni odbor pod predsedstvom Frana Ravniharja in ob sodelovanju dr. Karla Bleiweisa, Frana Drenika, Antona Försterja, Petra Grasselija, Antona Nedvčda, Vojteha Valenta in raznih drugih. Pripravili so pravila, ki so bila 7. junija 1872 potrjena. Namen društva „Glasbene Matice v Ljubljani“ je bil vsestransko podpirati in gojiti slovensko narodno glasbo, s tem, da zalaga dobre slovenske kompozicije in razpisuje darila za najboljša domača glasbena dela, nabira narodne pesmi in jih izda v urejeni zbirki, osnuje glasbeno knjižnico vseh domačih izvornih kompozicij, pa tudi slovanskih kompozicij, pospešuje glasbeno produkcijo in utemelji Glasbeno šolo. Društvo je takoj stopilo v stik s Hrvaškim pevskim društvom „Kolo“ v Zagrebu, „Slovanskim pevskim društvom“ na Dunaju in „Hudebni Matico“ v

Pragi. Ustanovni občni zbor je bil 25. septembra 1872, ko je bil v Ljubljani prvi občeslovenski učiteljski shod. Delokrog Glasbene Matice je ostal od tedaj v glavnem vedno enak, čeprav so se pravila od časa do časa spreminjala, kakor je nanesla potreba. Udejstvovala se je Glasbena Matica predvsem kot založnica muzikalij, potem pa kot Glasbena šola in končno tudi kot koncertna prirediteljica.

Na ustanovnem občnem zboru se je že omenjalo nabiranje narodnih pesmi in izdaja šolskih učnih pripomočkov. Takoj je bil ustanovljen artistski odsek, ki so ga tvorili skladatelji in prva nagrada je bila razpisana za najboljšo slovensko mašo. Prva izdaja publikacij je izšla v poletju 1873 z novimi kompozicijami Nedvéda, Antona Försterja, dr. Gustava Ipavca. V nadaljnih 66 letih je Glasbena Matica izdala do danes 220 različnih edicij, obsegajočih nad 2000 skladb. Od teh edicij je okrog 90 še v založbi, ostale so pa vse razprodane in so nekateri zvezki izšli v drugi, tretji in tudi četrti izdaji. Izdanih je bilo 181 moških zborov, 125 mešanih zborov, 28 ženskih zborov s spremljevanjem klavirja, 7 večjih zborovskih del odnosno kantat, 168 samospevov, 549 narodnih pesmi, 1 opera, 8 cerkvenih skladb, 33 pesmi v priredbi za vijolino in klavir, 65 klavirskih skladb, 298 manjših klavirskih izdaj, klavirska šola, klavirske vaje, orgelske skladbe, pa tudi srbske in hrvaške skladbe, zlasti tudi rukoveti južnosrbskih narodnih pesmi Štefana Mokranjca. Poleg tega je izdajala Glasbena Matica 2 leti tudi samostojno glasbeno revijo „Nova muzika“ z bogatim glasbenim materijalom.

Po zaslugi Glasbene Matice je izšla tudi „Mohorjeva pesmarica“, kateri je dala na razpolago vse svoje izdaje do leta 1892, da jih je potem porabil pokojni Jakob Aljaž zanjo. Letos je dala pobudo za zbirke del Slovenskih skladateljev, od katerih bo prva izšla v začetku meseca decembra pod imenom „Lajovičeva čitanka“ v proslavo 60 letnice rojstva tega skladatelja. Druge ji bodo sledile.

S svojimi edicijami je razširila Glasbena Matica glasbeno ustvarjanje, poglobila glasbeni okus občinstva in zanesla med najširše plasti naroda zanimanje in ljubezen do petja in glasbe sploh. Glasbena Matica je postala ognjišče, okrog katerega so se zbirali vsi slovenski skladatelji ter v plemeniti tekmi bogatili našo glasbeno literaturo. Pripomniti je, da je za cerkveno glasbo ustanovljeno leta 1877 posebno Ceciljansko društvo v Ljubljani, ki ima ogromne zasluge za razvoj cerkvene glasbe našega naroda.

Šola Glasbene Matice se je ustanovila šele 15. novembra 1882, in sicer za klavir, gosli in splošno glasbeno teorijo. Imela je najpreje samo 28 gojencev, pa se je število gojencev hitro množilo in z njim vred tudi število glasbenih učiteljev. Poleg glasbene šole v Ljubljani, je skrbel odbor tudi za glasbene šole v Novem mestu, Kranju, Gorici in Trstu. Proti koncu vsakega šolskega leta se prirejajo javne produkcije gojencev, ki dokazujejo sistematično delo in velike uspehe, ki jih dosega ta šola. V začetku šolskega leta 1919/20 je bila šola razširjena v Prvi jugoslovanski konservatorij, ki ga je potem prevzela država s 1. aprilom 1926 v svojo upravo. Leta 1886 je prišel na šolo Fran Gerbič, ki je deloval pozneje na konservatoriju v Lvovu. Dne 1. decembra 1891 je pa nastopil službo v Glasbeni Matici Matej Hubad, ki je za Gerbičem prevzel vodstvo šole. Na zavodu je pouče-

valo več prominentnih glasbenih učiteljev, tako n. pr. Karl Hoffmeister, sedanji rektor konservatorija v Pragi in Josip Prochazka, profesor na praškem konservatoriju. Gojenci šole so nadaljevali svoje študije v tujini in prišli nazaj kot učitelji. Tako n. pr. Anton Lajovic, Stanko Premrl, Josip Pavčič, Karl Jeraj, brata Janko in Anton Ravnik, trije Trosti, Niko Štritof, Švajgerjeva, Šeškova, Födranspergova in Praprotnikova. Nekateri gojenci so postali umetniki n. pr. Emil Adamič, Anton Lajovic, Oskar Dev, Stanko Premrl, Julij Betetto, Josip Križaj, J. Rijavec, Iličič, Bučar, Levar, Kovač, Zupan, Banovec, Rus, Vrhunčeva, Devova-Costaperaria, Lovšetova, Peršlova, Polakova, Thalerjeva, Talihova, Koblarjeva, Trostova, Švajgerjeva, Poženelova, Jerajeva, Ličar, Noč, Rupel, Lipovšek, Šivic, Gallatia i. t. d.

Kot koncertni zavod je doslej poslovala Glasbena Matica z velikim uspehom. Prvi koncert je priredila 8. julija 1888 v stari reduti s sodelovanjem dveh rojakov, tenorista Frana Pogačnika-Navala in kontrabasista Blaža Fischerja z ad hoc sestavljenim zborom. To je dalo povod, da so ljubljanski pevci, ki so sodelovali pri ljubljanski „Čitalnici“ hoteli imeti višji umetniški razvoj, pa jih je najpreje samo deseterica izstopila iz „Čitalnice“, in privabila nadaljnih 52 pevcev tako, da so vadili pod vodstvom idealnega sodnika dr. Frana Grossa. Prosili so, da jih sprejme Glasbena Matica pod svoje okrilje, kar se je 22. januarja 1891 tudi zgodilo. Od takrat obstoja Matični pevski zbor, ki je v okviru društva organiziran samostojno in čegar predsednik in tajnik sta prava člana glavnega odbora. Prvi koncert so priredili 18. 4. 1891 s presenetljivim uspehom. V novembru 1891 je pok. sodni svetnik Ivan P. Vencajz razširil moški zbor v mešani zbor in pridobil za njega vodstvo ravnatelja Mateja Hubada, ki je nastopil službo 1. 12. 1891. Od svojega postanka dalje je priredil ta pevski zbor okrog 500 velikih koncertov, in sicer polovico pod vodstvom Mateja Hubada, ostalo pa pod vodstvom dr. Grossa, dr. Čerina, Nika Štritofa, Srečka Kumarja in Mirka Poliča. Večino slovenskih zborovskih skladb je nesel pevski zbor h krstu na koncertni oder in jih prvič izvajal. Marsikatero delo je bilo napisano ravno za ta zbor in njegovo izvajanje je bodrilo in navdušilo skladatelje za nove napore. Da je čula Ljubljana častno število največjih in najznamenitejših del svetovnoglasbene literature, je gotovo zasluga Matičnega zbora.

Ta zbor je tudi izven svojega rodnega mesta izvajal slovensko pesem tako v letu 1896 na Dunaju pred strogo kritiko, potem pa v Opatiji, v Zagrebu, za časa plebiscita na Koroškem, v Beogradu, Novem Sadu, Subotici, Sarajevu, spomladi leta 1928 po vsej Češkoslovaški, jeseni istega leta po Poljski, in pozimi leta 1929 v Franciji in Švici, leta 1934 pa po vsej Bolgariji.

Poleg zbora deluje tudi še Orkestralno društvo, ki je bilo osnovano leta 1919 in je pod vodstvom profesorja Karola Jeraja odnosno Lucijana Marije Škerjanca izvajalo in propagiralo našo domačo orkestralno glasbo. Poleg domačih del je bilo pa na sporedu tudi več tujih del in sicer 26 večjih za godalni, oziroma veliki orkester. Ker nima dovolj članov, je moralo biti spopolnjeno z godbeniki Dravske vojne muzike, odnosno Opernega orkestra.

Od leta 1922 dalje ima Glasbena Matica tudi svojo koncertno poslovnicu, ki je do letošnje sezone aranžirala 708 koncertov, produkcij

šole in konservatorija in nekaterih drugih prireditev. Glasbena Matica je priredila v letu 1932 prvi slovenski glasbeni festival in potem prvo slovensko glasbeno razstavo, Försterjevo proslavo, odkrila spominsko ploščo Davorinu Jenku v Cerkljah, Jakobu Gallusu-Petelinu v Ribnici in Aljaževo spominsko ploščo na Šmarni gori. Sodelovala je tudi pri Jenkovem spomeniku v Cerkljah ter Napoleonovem spomeniku v Ljubljani, postavila herme slovenskim skladateljem v Vegovi ulici in uredila grobnico slovenskih skladateljev pri Sv. Križu.

Po prevratu je Filharmonična družba postala podružnica Glasbene Matice v Ljubljani in jo podpira v vsem njenem delovanju. Brez te podpore bi ne bilo mogoče tako uspešno delovanje.

V najnovejšem času se snuje „Glasbena akademija“ v Ljubljani. Tozadevna uredba se že dolgo časa pričakuje in bo prinesla jasnost, v koliko bo mogla obstajati še šola Glasbene Matice s pravico javnosti. Največje težave so pa v prevedbi osebja državnega konservatorija in pa v preskrbi potrebnih sredstev za obratovanje Akademije.

Pri Glasbeni Matici je požrtvovalno sodelovalo več članov ljubljanskega Rotary Cluba.

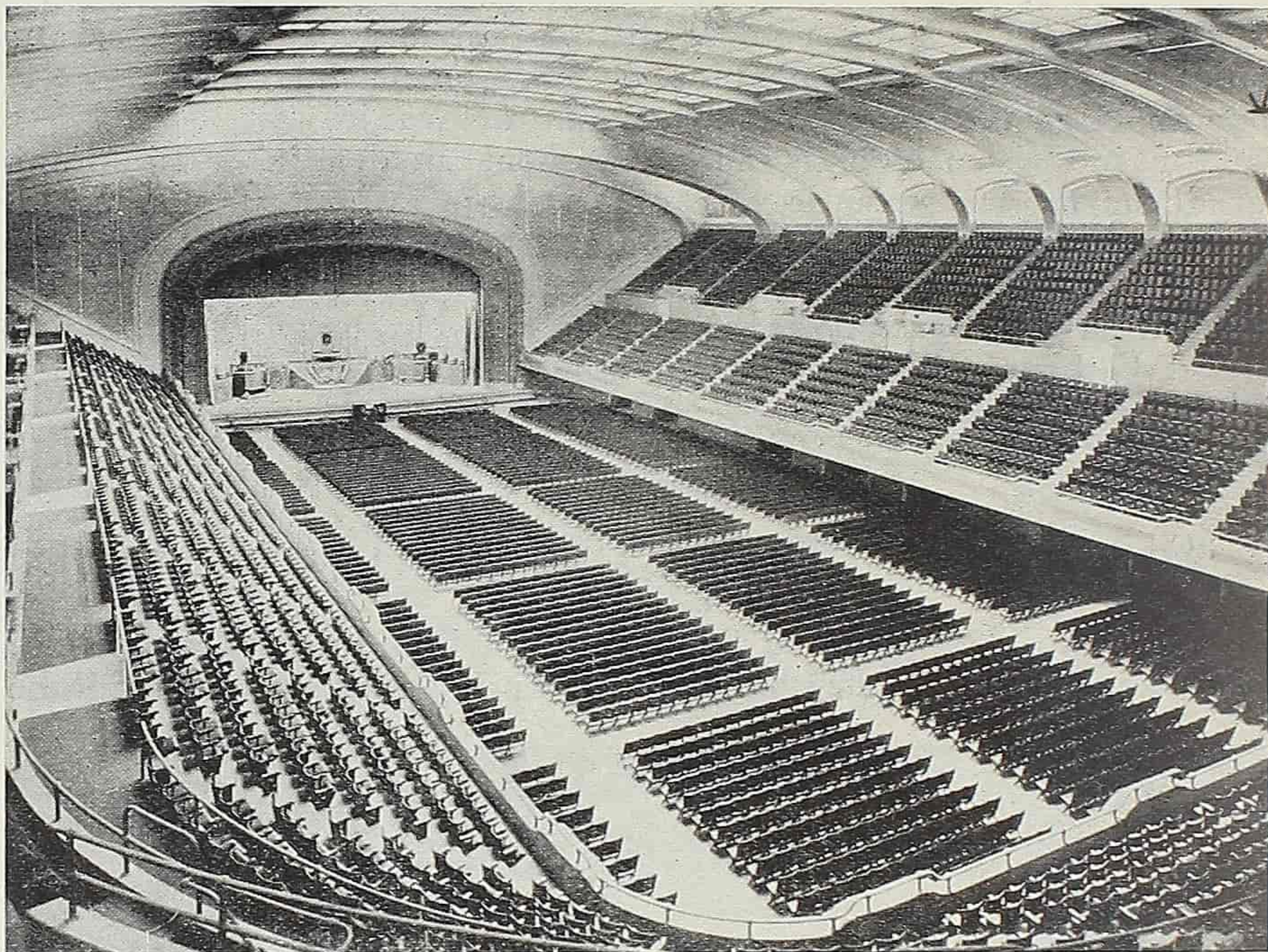
30. KONVENCIJA R. I. U CLEVELANDU 1939 GODINE

Na prošloj konvenciji u San Franciscu bilo je odlučeno primiti poziv clevelandskog i ohajskih klubova, kojih imade oko 150 sa preko

Pogled na Euclid Avenue u Clevelandu. U Clevelandu održatće se 30. godišnja konvencija R. I. u god. 1939.

7000 članova, da se održi 30. godišnja konvencija Rotary International u Clevelandu, Ohio. Datum ove konvencije je utvrđen na 19, 20, 21, 22 i 23 juni 1939 godine. Za konvenciju već se sada vrše velike pripreme, kako bi bili gosti iz svih krajeva sveta dostojno primljeni i ukonačeni. Izašao je već prvi broj „Convention News“, iz kojih vidimo, da je potrebno rezervirati sobe do 1. februara 1939 godine. Detaljne informacije bitće upućene svim klubovima u januaru 1939 godine.

Pogled na glavnu salu za konvenciju, koja može primiti 12.500 osoba. U istoj zgradi ima mesta još za 15 drugih meetinga.

O KULTURNOM DJELOVANJU HRVATSKIH KNJIŽARA

Veljko Vasić, (R. C. Zagreb).

Da me neko zaustavi i zapita: „Recite, kakvo ste dobro učinili kome u životu?“ jasno je da bi me takvo pitanje zbunilo i da bih odgovorio: „O tome ne mogu ja sam da govorim, o tome trebaju da dadu svoj sud drugi, oni koji moj rad posmatraju.“

U takvoj se neprilici nalazim i sada, kada kao knjižar trebam da progovorim o kulturnom djelovanju hrvatskih knjižara. To bi bezuvjetno učinio bolje neko drugi, neko ko iz daleka promatra rad nas svih knjižara i ko prema tome može nepristrano da izreče svoj sud o nama. Stoga

će se i moj posao svesti samo na to da u kratkim potezima ocrtam htijenja i dobre namjere hrvatskih knjižara. U koliko je koji knjižar u tom uspio, neka to kaže kulturni historičar koji će jednog dana napisati koliko su uspjeli svi oni koji su se trudili da dadu svoj prilog hrvatskoj kulturi, pa prema tome, koliko su uspjeli i knjižari.

Neću se zadržavati na našim starim pionirima knjižarstva o kojima je profesor Vjekoslav Klaić napisao opširnu studiju. Spomenuću samo da se prvim hrvatskim knjižarom drži senjski kanonik Silvestar Bedričić, koji je između 1490 i 1510 u Senju štampao i raspačavao glagolske crkvene i obredne knjige, a prvim zagrebačkim knjižarom, gradjanin zagrebački Ivan Müer, za kojega se znade da je između 1509 i 1515 raspačavao misale štampane u Mlecima. Prvi knjižar u Varaždinu zvao se Ivan Mandelc, i on je između 1570 i 1580 vodio upravu tiskare grofa Jurja III. Zrinjskog. U najzaslužnije stare hrvatske knjižare spada i znameniti hrvatski spisatelj Pavao Ritter Vitezović (1652—1715) koji je uz velike neprilike i materijalne žrtve izdavao hrvatsku knjigu. U knjižare ubraja Klaić i jednoga od najzaslužnijih ljudi koji su ikada sjedili na zagrebačkoj biskupskoj stolici, biskupa Maksimilijana Vrhovca koji je početkom prošlog vijeka osnovao biskupsku tiskaru i knjižaru. Jedna od najstarijih zagrebačkih knjižara, knjižara Franje Župana iz 1808 godine, održana je i sada u sklopu knjižare Kugli, koja je prošlog stoljeća prekulila Županovu knjižaru.

Ako uz ova imena spomenem još ime velikog Ljudevita Gaja kao izdavača, a Vjekoslava Babukića kao glavnog knjižara knjige ilirske i ako spomenem četiri najveća izdavača čiji rad počinje prošlog stoljeća, a to su: Jugoslavenska Akademija znanosti i umjetnosti, Matica Hrvatska, Društvo Svetog Jeronima i Hrvatski književno-pedagoški zbor i Društvo hrvatskih Književnika, tada su uz knjižare spomenuti najvažniji izdavači koji su zaslužni za izdavanje i raspačavanje hrvatske knjige do konca prošlog stoljeća.

O tim našim velikim kulturnim izdavačkim ustanovama bilo je ili će biti na ovom mjestu govora. Njihova izdavačka djelatnost i kulturni uticaj koji su vršili na svoj narod od tolike su važnosti da je za njih premalen okvir jednog predavanja. Mogle bi se o njima čitave knjige pisati, a to će po svoj prilici jedanput i učiniti oni koji su za to pozvani. Ja ću se zadržati za to samo na nekolicini savremenih knjižara izdavača.

Na prvo mjesto dolazi knjižara Kugli. Osnivač ove knjižare, Stjepan Kugli bio je pravi tip trgovca gentleman-a. Svestrano obražen, a sa znanjem koje je potrebno knjižaru, štamparu i knjigoveži on je silnim poletom i velikom ustrajnošću uspio da svoju knjižaru podigne do ranga jedne od prvih evropskih knjižara. Kada bih htio da govorim u uporedjenjima, onda bi mi najlakše bilo da knjižaru Kugli uporedim sa starim stoljetnim dubom, pod čijom gustom lisnatom krunom nalazi hlada i odmora svaki onaj koji se zanima za književnost, a napose za hrvatsku knjigu. Šenoa, Tomić, Kumičić, Gjalski, Ogrizović, Kosor, najveća imena hrvatske književnosti, svi su oni izašli u Kuglijevu izdanju in raširili se ne u tisućama, nego u stotinama tisuća primjeraka po hrvatskim domovima. Knji-

žara Kugli je potpuno ispunila do sada svoj zadatak, a kako se vodstvo nalazi u mladim i sigurnim rukama, vršiće i dalje uspješno svoju misiju izdavajući naše novije i starije pisce.

Drugi knjižar vrijedan spomena i priznanja je *Mirko Breyer*. Strano prezime, a topla hrvatska, široka slavenska duša. Zatrpan u svoje knjige, u rijetke primjerke knjiga svog znanstvenog antikvarijata, *Mirko Breyer*, čije se ime i slika nalazi u djelu *Znameniti Hrvati*, neumorno radi i sam na biografijama zaslužnih Hrvata. Do sada je objavio nekoliko velikih samostalnih djela od kojih su mu naročito pomena vrijedne knjige: „Prilozi književno-kulturne povijesti hrvatske“ i „Rara i rarissima“ — ogled o najstarijim hrvatskim knjigama i njihovim izdavačima. Osobito ova druga knjiga donijela mu je priznanje u stranom naučnom svijetu. Napisao je opširan životopis zaslužnog hrvatskog rodoljuba i pobornika jugoslavenske misli *Frana Kurelca*, te je neke odlomke toga životopisa objavio. Cijelo djelo izaći će vjerovatno do konca ove godine. Osim toga radi *Mirko Breyer* opsežan prikaz povijesti humanizma u Dalmaciji u XVI. vijeku. *Matica Hrvatska* izdala mu je djelo: *Antun conte Zanović i njegovi sinovi*, a u domaćim i stranim naučnim časopisima štampane su mu kraće književne studije.

Kao izdavač odlikuje se *Mirko Breyer* profinjenim ukusom i strogim izborom djela prema njihovoj književnoj vrijednosti. On je prvi počeo izdavati sistematski odabranu dječju i omladinsku književnost u vanredno ukusnoj tehničkoj opremi.

Knjižara Radić da nije dala ništa osim svojih lijepih dječjih slikovnica sa krasnim slikama i još ljepšim stihovima u najčišćem i najljepšem hrvatskom jeziku, dala bi dosta, ali *knjižara Radić* izdala je i nekoliko prvorazrednih djela političko-historijskih — na prvom mjestu djela velikog hrvatskog političara *Stjepana Radića*, i nekoliko prijevoda odličnih djela svjetske književnosti.

Jaroslav Merhaut upoznao je hrvatsku čitalačku publiku prijevodima odličnih čeških djela, prije svega sa *Bakicom*, klasičnim djelom *Božene Njemcove*, a onda prijevodima djela *Jules Verne-a* i *Karla Maya*.

Stari, sada već zaboravljeni *Strmečki* pobijao je uspješno kroz dugi niz godina takozvanu „šund“ literaturu izdavajući najprije u sveskama, a zatim u knjigama najbolja djela *Aleksandra Dumas-a*.

Nekadašnja *Tiskara i knjižara A. Šolc* zadužila je čitaoce i ostavila trajan spomen svoga plodnog rada izdavajući djela hrvatskih pisaca i prijevode besmrtnih djela *Henrika Sienkiewicza*.

Nekadašnja *Knjižara Dioničke Tiskare* izdala je čitav niz najboljih domaćih djela i mnogo prijevoda iz strane književnosti. Jedan od dobrih njenih pothvata bilo je pokretanje kazališne biblioteke pod uredništvom dr. *Nikole Andrića*.

Akademijska knjižara *Gjura Trpinca* izdavala je u svoje vrijeme odličan Bibliografski časopis kojim je obavještavala čitaoce o svakoj boljoj novoj knjizi.

Dr. *Nikola Andrić* napravio je čitav preokret kod čitalačke publike svojom Zabavnom Bibliotekom. Zabavna Biblioteka potisnula je stranu knjigu i rasturila preko milijun knjiga od naj-

boljih naših pisaca i prijevode najpoznatijih stranih književnika. Ne treba ni spominjati šta to znači ne samo za odgoj naše čitalačke publike, nego i za napredak i razvoj štamparskog obrta kod nas.

Knjižara *Minerva* obogatila je našu književnost sabranim djelima Miroslava Krleže, Vjenceslava Novaka, Augusta Šenoae, Silvija Strahimira Kranjčevića, izdala je antologiju u šest knjiga pod naslovom „Sto godina hrvatske književnosti“ i prva je u našoj književnosti izdala dva kapitalna djela „Minervin Leksikon“ i rječnik hrvatsko-srpskog jezika u slikama pod naslovom „Šta je šta“.

Nova Europa izdala je do sada stotine i stotine svezaka sa nebrojenim člancima iz društvenog, političkog, umjetničkog, književnog i socijalnog života, držeći se uvijek visokog evropskog mjerila i istine.

Binoza-Hrvatski pisci izdala je niz starijih i novijih hrvatskih književnika. Osobita joj je zasluga što je počela sa izdavanjem Sabranih djela A. G. Matoša.

Binoza-Strani pisci dala je u hrvatskom prijevodu čitav niz djela najglasovitijih svjetskih savremenih pisaca, ali kao krunu svog izdavačkog rada može smatrati knjige Josipa Horvata, *Političku povijest Hrvatske I i II* i monografiju Fran Supilo koje su značile pravi događaj u našem izdavačkom svijetu. Kako izgleda kad dobra knjiga „upali“, kako izgleda kad publika dobru knjigu „osjeti“, najbolji je dokaz baš ova Horvatova *Politička povijest Hrvatske*. Drugi dio ove povijesti nije pisac nudio izdavaču, nego je izdavač molio pisca da se žuri kako bi je mogao što prije izdati. Tu je odmah i odgovor na sve one neosnovane prigovore pisaca knjižarima zašto ne izdaju. Dajte dobre rukopise, dajte dobra djela i knjižari će ih izdavati, publika kupovati i svi će biti zadovoljni.

Trebalo bi mnogo mjesta i vremena da se spomenu svi oni manji knjižari u Zagrebu i po provinciji koji nisu neznani, ali su zaboravljeni. Negdje su u zasjenku, malo ko o njima vodi brigu, ali su oni ipak za to dali svoj prilog pa često i obilat prilog.

Zaboravilo se na Radoslava Bačića u Osijeku koji je nekada počeo izdavati vanredno lijepu kolekciju hrvatskih pisaca (Ivu Vojnovića, Peciju Petrovića, Ivana Krnica i druge). Nije dovoljno zapažen Vinko Vošicki koji u Koprivnici neumorno izdaje i dobre hrvatske književnike i prijevode stranih dobrih djela. Janko Dujak u Sisku i Miho Ercegović u Dubrovniku pokrenuli su vrlo dobre kazališne biblioteke za diletante.

Knjižara *Čelap* u Zagrebu počela je izdavati velike naše pisce u jeftinim, ukusnim izdanjima za školsku lektiru, a osim toga niz francuskih klasičnih djela sa hrvatskim komentaram.

Narodna knjižnica u Zagrebu izdala je ogroman broj školskih udžbenika od najboljih naših domaćih stručnih pisaca.

Knjižara *Narodna Prosvjeta* u Zagrebu posvetila se izdavanju molitvenika i nabožnih knjiga. Njena djelatnost je vrlo velika u tome da širu publiku odvraća od loše, pogubne literature i da je privede dobroj knjizi u kojoj su na prvom mjestu moral i etika.

Knjižara *Krešimira Grasza* pokrenula je vanredno dobro uređivanu biblioteku pod naslovom *Hrvatska Savremena*

Biblioteka u kojoj su izašla djela Ujevića, Polića - Kamova i drugih. Osim ove biblioteke, pokrenula je knjižara Grasz i Biblioteku odabranih romana iz svjetske književnosti u kojoj baš ovih dana izlazi kao prva knjiga jedan od najboljih savremenih romana iz čehoslovačke književnosti, a zatim će slijediti niz romana od najznamenitijih savremenih svjetskih pisaca (Dos Passos, Upton Sinclair, Jack London, M. Ljeskov i drugi.)

Ima još mnogo njih koji, ako i nisu velike buktinje, a ono bar kao mali žišci svjetlucaju, i svaki daje onoliko koliko može.

Knjižara Orbis, Knjižara Epoha, Knjižara Kratina i mnoge druge uradile su koliko su mogle na unapredjenju hrvatske knjige. Jedan se bacio na knjige o poljoprivredi (Kratina), drugi na kratke biografije znamenitih ljudi i na socijalnu književnost (Orbis), treći na prijevode velikih romana svjetske književnosti (Epoha), trudeći se svaki da što više pridonese razvoju hrvatske knjige. Nabrajajući tako sve redom ne bi bilo pravo da izostavim samog sebe, da preskočim Knjižaru Vasić i Horvat. Knjižara Vasić i Horvat izdala je čitav niz najboljih naših pisaca, najsajnijih imena novlje naše književnosti. Vladimir Vidrić, Ivo Vojnović, Mirko Korolija, Isidora Sekulić, Camilla Lucerna, Zdenka Marković, Ivana Brlić-Mažuranić, Dragutin Tadijanović, Dobriša Cesarić, Olinko Delorko, to je samo jedan mali dio imena naših pisaca koji su izašli u izdanju knjižare Vasić. Knjižara Vasić izdala je sabrana djela jednog od najvećih hrvatskih pisaca, Vladimira Nazora i pokrenula veliku Ilustrovanu Omladinsku Biblioteku u kojoj je do sada izašlo dvadeset najljepših dječjih i omladinskih knjiga od najboljih naših i svjetskih pisaca. Pa kada jedanput primjetimo da se zaliha tih knjiga smanjuje, da ih je na skladištu sve manje i manje, tada ćemo pouzdano znati da je tisuće i tisuće dječjih srdaca zadrhtalo čitajući Istarske bolove, Jašu Dalmatina, Carevog glasnika, Legende o Hristu, da je tisuće djevojačkih duša ustreptalo čitajući Zdenku Marković, Izidoru Sekulić, a nebrojeni odrasli čitaoci se oduševili velikim pjesničkim djelima Vojnovića, Korolije, Vidrića, Nazora i naše mlade pjesničke garde. A kolikim je tek studentima medicinarima i filozofima otvoren put u život kroz znanstvena djela dr. Laze Popovića, dr. Alberta Bazale i dr. Vladimira Dvornikovića.

I tada, kada se primjeti kako se količina tih knjiga znatno smanjuje, kako ih nestaje, pogledaće se Vasić i Horvat i reći će zadovoljno: „Gle, pa naš posao nije uzaludan. Pisci su nam donijeli rukopise, mi smo ih posijali kao dobro sjeme, niknuo je valjan plod, pojavila se knjiga koja je nahranila i napojila onog koji je bio gladan i žedan, čija je duša bila željna ljepote i poezije ili ko je vapijao za naukom. Isplatilo se za to živjeti.“

A tako će, vjerovatno, reći i svaki drugi knjižar kojega je knjiga magijskom moći privukla za cio njegov život i koji do smrti nije mogao da se iščupa iz tog čudesnog kruga koji se sastoji iz pisaca, knjiga i čitalaca.

Potrebno je da se osvrnem na još jednu stranu knjige i knjižarstva na koju malo ko misli, na stranu ekonomsko-socijalnu. Zabavna knjiga u širem smislu (roman i pripovijetka) štampa se kod nas obično u 5000 primjeraka. Pjesme mnogo manje, dramska djela naj-

manje. Da uzmem kao primjer dva hrvatska pisca: Nazora i Gjalskog. Sabrana djela Gjalskog izlaze u 20 knjiga. Dvadeset knjiga po 3000, čini 60.000 primjeraka. Sabrana djela Vladimira Nazora izašla su do sada u 27 knjiga. Dvadesetsedam knjiga po 3000 čini 81.000 primjeraka. Dakle od samo dva pisca izradi se preko 140.000 komada knjiga. I malo ko misli na to, da je onog časa kada je knjižar otkupio rukopis nekoga pisca (makar i uz cijenu sa kojom je pisac ponešto nezadovoljan) započeo blagotvoran rad toga rukopisa još prije nego što se pojavio u konačnom obliku kao knjiga. Jer da nije tih otkupljenih rukopisa, ne bi tvornice papira imale za koga da izrade stotine hiljada kilograma papira, tiskare ne bi mogle zaposliti stotine i stotine slagara, strojara i radnika, u knjigovežnicama ne bi našlo zarade mnogobrojno stručno osoblje i mnogi dječaci i djevojčice koji svojom skromnim, ali stalnom i sigurnom zaradom potpomažu ili izdržavaju svoje obitelji.

Dakle, pero jednog našeg pisca nije samo zanjelo i uzbudilo dušu čitača, nego je to isto pero ustalasalo u isti mah stotine radnih snaga, uposlilo mnoge ljude, olakšalo mnogome život možda u mnogo većoj mjeri nego i samom piscu, a često sasvim pouzdano mnogo više nego izdavaču knjižaru. Jer treba mnogo godina, pa da se te naštampane knjige prodadu i da se opet sakupi potreban novac za otkup novih rukopisa.

Nije na odmet da spomenem kako česti napadaji na knjižare od strane pisaca nisu ni najmanje opravdani. Možda samo u nekim izuzetnim slučajevima. Knjižar je onaj koji snosi sve materijalne troškove i on je onaj koji snosi često i velike gubitke kad čitalačka publika ne primi knjigu dobro. Svaki se je drugi već unaprijed naplatio. I pisac (makar i sa manjom svotom nego što je računao) i tvorničar i štampar i knjigoveža, samo knjižar nema ni od koga da nešto traži osim od kupca. U rukama kupca je ujedno i sudbina mnogih neizdanih knjiga. Uspije li izdana knjiga i proda li se bar polovina odštampanih primjeraka, knjižar će lako posegnuti za novim rukopisima i nastaviti svoj izdavački rad. Ne uspije li knjiga i bude li potrebno, što se često događa, da se mora po deset, petnaest godina pa često i duže čekati dok se jedna knjiga rasproda, tada je i izdavački posao ukočen i nikakvi prigovori i napadaji ne mogu da stvore nov kapital za izdavanje novih knjiga.

Potrebno je da kažem i nekoliko riječi o knjižaru kao kulturnom radniku. Kakav treba biti knjižar, a da ima prava zahtijevati da ga se smatra kulturnim radnikom. Na to baš nije teško odgovoriti. Možda je teže učiniti.

Kada svaki knjižar udesi svoj život tako da ga se smatra uzornim čovjekom u privatnom životu, a ispravnim na trgovačkom i političkom polju.

Kada knjižare ne budu samo obične prodavaonice u koje kupac ulazi da nešto kupi, a knjižar stoji iza svoje tezge samo za to da nešto proda. Kada knjižar, a i svaki njegov namještenik, u onom času kada drži knjigu u ruci i nudi je kupcu bude mogao da osjeti kako ta knjiga nije roba nego neki živ stvor. Ako mu nudeći „Jadnike“ Viktora Hugoa prohuji dušom strepnja za malom Kozetom, a zastane dah nad djelom čovjeka — svetitelja, Biskupa Myriella. Ako držeći u ruci

Zolin „La bête humaine“ osjeti kako je pored njega nevidljivo pro-
hujala lokomotiva „Lison“. Ako u času kada daje kome Šenoino Zla-
tarevo Zlato osjeti miris tamjana i zapaljenih svijeća Majke
Božje od Kamenitih vrata, a listajući po Gustavu Gejerstamu ne bude
mogao da se otme mistici koju ovaj Švedjanin ispređa iz niti izvučenih
iz najdubljih skloništa ljudske duše.

Kada i najmladji naučnik bude znao nuditi dječje knjige sa onim
istim zanosom koji je njega samog obuzimao kada je čitao Robinzona,
Ben Hura, Carevog Glasnika, Priče iz davnine i Ukletog Holandeza.
Eto, tada će i publika drukčije ulaziti u knjižare i tada će se istom
između knjižara, čitalaca i kupaca razviti ona veza koja je potrebna
za zajedničku saradnju na kulturnom polju.

Jer ako su naše škole, sveučilište, akademija i kazalište hramovi
nauke, knjižare će tada postati sjajna predvorja tih hramova. Knji-
žare će tada postati u pravom smislu riječi vrata kroz koja će nauka
u obliku knjige ulaziti u hramove nauke, i vrata kroz koja će hra-
movi nauke slati nove knjige u narod da ga prosvijete i podignu.

Nema ljepšeg zadatka nego biti posrednik kroz čije ruke ide
kamen po kamen za gradnju velikog hrama narodne kulture.

A knjižari, samo ako budu htjeli, mogu biti ti posrednici.

OSIJEK KAO INDUSTRIJSKI CENTAR

Bernard Krešić, R. C. Osijek

Sve su poratne države, bilo postojeće ili one,
koje su nastale na temelju mirovnih ugovora, na-
stojale već od prvog početka, da se u privrednom
pogledu što više osamostale i da svoj privredni
organizam učine što je god više moguće neodvis-
nim od drugih država. Ako samo letimično pre-
motrimo gospodarski razvitak poratnih država
opazit ćemo u svim tim državama tendenciju,
kojoj je cilj, da ostvari spomenutu nezavisnost.
Naročito oštro ova se tendencija ispoljava u dr-
žavama nasljednicama, a to je konačno i sasvim
razumljivo. Velike zapadne države i velike države
srednje Evrope već su davno prije rata izgradile svoju produkcionu
privredu u tolikoj mjeri, da je ona bila sposobna ne samo podmiriti
potrebe svog vlastitog pučanstva nego je proizvodila znatne viškove za
izvoz. Države nasljednice, koje su se formirale na teritoriju bivše mo-
narhije ili su od nje primile znatne površine i pripojile ih matici
zemlji nijesu imale nikako razvijenu industriju ali je ta industrija
bila sasvim slaba i nemoćna da zadovolji povećane potrebe stanovni-
štva države. Spomenuta tendencija što veće privredne samostalnosti i
neovisnosti, pa povećana briga za organizaciju državne odbrane, a ko-
načno i povoljna konjunktura plasiranja kapitala u industriju koju su
štitile visoke zaštitne carine, potakli su i ove države nasljednice, da u
što kraćem vremenu izgrade i organiziraju svoju vlastitu produkcionu
privredu.

Nije dakle nikakvo čudo, da je tim smjerom pošla i naša država i da je ona u svoj privredni program postavila kao važnu zadaću izgradnju svoje vlastite industrije. U našoj je to državi bilo od naročito značenja, jer su krajevi od kojih je ona formirana bili isključivo agrikulturne prirode, pa je i industrija unutar tih krajeva bila najslabija u relaciji spram svih ostalih nasljednih država.

Razumljivo je, da je kod provodjenja toga programa bila od velike pomoći inicijativa, koja je dolazila iz već postojećih industrijskih centara, jer su baš iz tih centara dolazile potrebne sugestije za proširenje stare i za stvaranje i organiziranje nove industrije.

Zahvaljujući baš toj okolnosti, Osijek je bio sigurno jedan od najvažnijih gradova i industrijskih centara, kojemu je pala u dio časna zadaća, da u pogledu proširenja postojeće i izgradnje nove industrije prednjači i da postane jedan od najjačih industrijskih centara naše države.

Ležeći u plodnoj ravnici Slavonije, pored plovne rijeke a u neposrednoj blizini internacionalnog dunavskog vodenog puta Osijek je bio od davnine, a smatramo da je još i danas, jedan od najvažnijih privrednih centara nove države.

Opkoljen sa svih strana plodnim njivama, sočnim livadama, pašnjacima i izvrsnim šumama, taj je grad bio i ostao predestiniran za središte i žarište intenzivnog privrednog rada. Taj prirodni njegov položaj, pa sposobno i decenijama u osječkoj industriji stručno odgajano radništvo učinili su, da je grad Osijek postao važan faktor u našoj narodnoj privredi, specijalno u industriji, o kojoj želim ovdje govoriti.

Prirodno bogastvo šuma, kojim je Slavonija oduvijek obilovala učinilo je, da je Osijek postao već davno prije rata sjedištem jake i na daleko poznate drvne industrije, a veliki kompleksi žitorodnih polja pogodovali su stvaranju još jače mlinske industrije.

Želeći dati kratak prikaz o sadanjem stanju osječke industrije, ne mogu propustiti, a da baš s obzirom na spomenute dvije industrijske grane t. j. drvnu i mlinsku ne spomenem i njihovu prošlost u gradu Osijeku, ne ulazeći pri tome u analizu političkih i administrativnih prilika, koje su doprinjele, da su ove industrije u tolikoj mjeri nazadovale.

Gospoda koja poznaju stari Osijek znadu, da je on bio jedna od najvažnijih stanica za izradu i pretovar ogromnih masa raznovrsnog drveta. Sva domaća ponuda i potražnja bila je ovdje koncentrirana i osječke su pilane danju i noću radile, rezale i preradjivale. Zastupnici inozemnih firmi svjetskoga glasa bili su u Osijeku stalni gosti, kupovali su i otpremali robu širom svijeta Dravom, Dunavom, morem i željeznicom. Ovim poznavacima starog i predratnog Osijeka sigurno je još živo u pameti onaj romantični „Lori“ tramvaj, koji je preko cijele godine prevozio mase trupaca od kolodvora do Drave i obratno.

Drvna industrija

Jednake su prilike vladale i u izradi pokućstva. Osijek je bio poznat sa svojim specialnim jeftinim spavaćim sobama iz mekog drveta i svojim jeftinim a dobrim krevetima, koji su našli prodju ne samo unutar granica države, već velikim dijelom u Bugarskoj, Tur-

skoj i Maloj Aziji. Ti su se kreveti prodavali uz cijenu od 10 kruna, pa im je bio opće poznati naziv „Fünfguldenbett“. Naše u Osijeku izradjene hotelske stolice iz savijenog drveta nalazile su se redovito u prvoklasnim hotelima Levanta, Kaira i Bombaja, a osječki drveni alat, prvenstveno blanjala, dominirao je u zanatskim radionama Bugarske, Grčke i cijelog Peloponeza. Nedovoljne carinske zaštite, skupni podvoz, nedostatak redovnih pomorskih prevoznih sredstava pa i druge okolnosti, dokrajčile su ovo nekadanje stanje i ove povoljne prilike.

Medjutim još godine 1927 bila je situacija u drvenoj industriji, a naročito u industriji pokućstva donekle povoljna. Do te godine u Osijeku su bile četiri velike tvornice pokućstva, čiji su produkti gradu Osijeku dali neko osobito obilježje. Razloga za naglo propadanje naše industrije pokućstva ima više. Među ovima naročito se još ističe okolnost basnoslovnog povišenja gradske trošarine na sirovu i polugotovu robu u samom Osijeku, a zatim povišenje gradske trošarine u glavnim potrošačkim gradovima Zagrebu, Beogradu, Sarajevu, Splitu, Dubrovniku itd., koji su svoju trošarinu toliko podigli da ona iznosi gotovo 25% vrijednosti gotove robe. U Zagrebu primjerice ova trošarina iznosi više, nego li je uvozna carina za istu robu u Francusku i Italiju. Uočimo li još okolnost, da je trgovina pokućstvom u najvećem dijelu posao na kredit, pa ako tome dodamo još novčane prilike, koje su bile zavladaile u našim bankama, onda je zaista jedini pametan izlaz iz takve situacije bio, da vlasnici svoja poduzeća likvidiraju ili restrin giraju, što su dobrim dijelom i učinili. Od svojevremenih 1500 radnika u industriji drva, ostalo je još danas u Osijeku njih oko 250.

Drvena je industrija u Osijeku danas zastupljena u svemu sa dva poduzeća. Jedno je tvornica pokućstva i parna pilana Josip Povichil, koje poduzeće je postojalo već decenijama prije rata. Pored pogona parne pilane ovo poduzeće izradjuje namještaj iz masivnog i savijenog drveta, uporabom ukočenih ploča i furnira, nadalje presovana sjedala za stolice, tokarske izradjevine i najraznovrsniji drveni alat za stolare, tokare i bačvare. Ovo poduzeće imade kapacitet za preradu od 15.000 kubnih metara tvrdog i 10.000 kubnih metara mekanog drveta. Danas medjutim preradjuje efektivno oko 1500 kub. metara tvrdog i isto toliko mekanog drva, što znači da je rad ovog poduzeća restrin giran na $\frac{1}{10}$. Ova je tvornica najmodernije uređjena, imade svoj vlastiti industrijski kolosjek, a oženjeni radnici stanuju u neposrednoj blizini tvornice u 8 jednokratnica sa 52 stana besplatno. No sve to medjutim ne unapredjuje izvoz robe u inozemstvo, koji bi se lakoćom

„Croatia“

TVORNICA PORTLAND CEMENTA D. D.

Zagreb, Palmotićeva ul. 56

BR. TEL. RAVNATELJSTVA 23-357. POSLOVNICE 23-358

PROIZVADJA

„CROATIA“ PORTLAND I „CROATIA“ SPECIAL CEMENT

i dobrom voljom mjerodavnih faktora mogao popeti na nekoliko milijuna dinara godišnje.

Drugo je poduzeće industrija namještaja g. Božić kojemu je vlasnik dr. Hinko Stein. Ovo je poduzeće takodjer poznato od starine radi svoje solidne proizvodnje. Izradjuje pokućstvo u serijama i po narudžbi, a potonje samo u luksuznoj izradbi. Zatim izradjuje kutije za radio aparate i satove iz drveta i razne vrste dječjih igračaka iz drveta. Ovo je poduzeće uspjelo naći prodju za svoje produkte u inozemstvu. Radilo se naravno uvijek o manjim količinama. Medju inim eksportira radio kutije u Palestinu. Ovdje moram navesti jednu interesantnu okolnost, a ta je, da transport jednog vagona te robe od Vukovara Dunavom do Crnog mora i odavle do luke Haife stoji isto toliko, koliko jedan vagon iste robe željeznicom od Osijeka do Sušaka. Ova tvrtka izvozi i nešto pokućstva pretežno luksuznog u Južnu Afriku u Durban, zatim u Paris, Lion i London. Radi poprečno sa 50 radnika.

Mlinska industrija

Prije svetskog rata bio je Osijek idealno središte mlinske industrije. U okolici nalazili su se veleposjednici, koji su osječkim mlinovima mogli dobavljati uvijek velike količine pšenice jednolične kvalitete. Zbog jeftinog prevoza vodom bilo je osječkim mlinovima moguće nabavljati i potisku pšenicu, a mješanjem ove sa našom slavonskom pšenicom dobivalo se je izvrsno brašno. Ovaj proizvod osječkih mlinova mogao se je u kvaliteti i u konkurenciji mjeriti sa tadanjim prvoklasnim znamenitim mlinovima u Budimpešti. Dva velika osječka mlina bili su u punom pogonu kroz 24 sata dnevno, a kroz 10 mjeseci u godini. Ti su mlinovi mogli svoj proizvod, koji je carinom bio zaštićen raspačavati po cijeloj tadanjoj državi. Povlastice na vozarini i refakcije pridonijele su, da se osječko brašno nije izvozilo samo u gradove Hrvatske i Slavonije, nego je gravitiralo do Tirola, zahvaljujući konkurenciji izmedju državne i južne željeznice. Wien, Praha, Trieste i Pola bili su takodjer veliki potrošači osječkog brašna, a da se i ne spominje cijela Bosna i naše Primorje. Za vrijeme rata mljeli su veliki mlinovi za opskrbu vojske. To je vrijeme medjutim bilo veoma povoljno za jačanje i razvitak i malih mlinova, koji su prije u glavnom bili t. zv. šrotmlinovi, a kasnije mlinovi na ušur. U tim svojim velikim i malim mlinovima mogao je u ono vrijeme Osijek samljeti oko 30 vagona pšenice dnevno. Odmah nakon rata javile su se osječkoj mlinskoj idustriji njene stare mušterije. Medjutim izvoz brašna bio je veoma oteščan izvoznim carinama i mlinska industrija Osijeka, kao u ostalom i drugih krajeva, počela je naglo nazadovati. Novo nastale države osnovale su svoju vlastitu mlinsku industriju. Veliki mlinovi nijesu više bili u stanju iskorišćavati svoj puni kapacitet, zbog čega je njihova produkcija poskupila, a mali mlinovi sa znatno manjim režijama pobjedili su velike mlinove. Tako je u Osijeku nestao jedan od najvećih mlinova srednje Evrope „Union“ d. d., a da slika bude potpunija, nestali su u isto vrijeme i veliki mlinovi u Velikoj Kikindi, Indjiji, Karlovcu, Somboru, Dardi itd.

U vrijeme cvjetanja mlinske industrije imao je Osijek pet mlinskih poduzeća, sa kapacitetom od nekih 30 vagona dnevno i tu su

količinu faktično preradjivali. Nestankom spomenutog „Union“ mlina i „Karoline“ ostalo je još 3 poduzeća a to su Prvi osječki mlin na valjke d. d. kao najveći sa kapacitetom od 7 i pol vagona. Prvi osječki mlin na valjke d. d. imade jednu sušionu kukuruza sa kapacitetom od cca 6 vagona dnevno, koja je vrlo važna u slučaju da kukuruz usljed nepovoljne jeseni kasno dozrijeva, ali se u vlažnom stanju uvažava pa se pomoću ovakovih sušiona brzo konzervira i učini odmah uporabivim za mljevu i gojenje svinja.

Osim toga posjeduje ovaj mlin modernu tvornicu tjestenina, koja medjutim radi današnjih carinskih prilika nije u pogonu. Prije je bio dosta jak izvoz tjestenina na Balkan i u krajeve zapadne Evrope. Osim ovog ostali su još Merkur mlin i mlin Dragutina Engelhardta, svaki sa kapacitetom od 2 vagona. Time je kapacitet osječke mlinske industrije pao na 11 i pol vagona, dakle više od polovice.

U svemu uposluje mlinska industrija u Osijeku danas oko 50 kvalificiranih i oko 40 nekvalificiranih radnika. Poduzeća rade gotovo isključivo za domaću potrebu, jer izvoza nema izuzev nešto mekinja i nekih najcrnijih vrsta brašna za bivšu Austriju, koje se brašno ondje upotrebljava kao stočna hrana. Bilo je u poslednje vrijeme mogućnosti izvoza brašna za Holandiju, ali naše znatno nad svjetskim paritetom stojeće cijene nijesu pružale mogućnost iskorišćenja postojećeg kontingenta.

Tekstilna industrija

Tekstilna industrija u Osijeku dobro je razvijena i zastupana je sa 5 poduzeća. Najstarije i u svojoj struci najjače je poduzeće Lanena industrija d. d. Ova je firma osnovana po Ivanu Fiedleru, industrijalcu u Wekseldorfu u Čehoslovačkoj godine 1901, te se u početku bavila isključivo preradjivanjem lana. U kasnijim je godinama ovo poduzeće pretvoreno u tkaonicu lanene i kudeljne robe, a istovremeno je osnovana nova tvornica za preradbu lana u Vladislavcima kraj Osijeka. Vremenom je ovo postrojenje takodjer preudešeno za izradu kudelje.

Lanena industrija uposluje samo u Vladislavcima redovito oko 100 radnika, a u sezoni još oko 200 poljoprivrednih radnika. Ovim se radnim snagama preradjuje uz 8-satno radno vrijeme godišnje oko 120 vagona sirove lanene i kudeljne stabljike, pa prema tome to poduzeće proizvodi 15 do 20 vagona kudelnog i lanenog vlakna. Jedan dio toga vlakna preradjuje Lanena industrija u svojoj vlastitoj predionici u Osijeku, dok se znatan dio vlakna eksportira u Njemačku, Češku, Madjarsku, a prigodice u Englesku i Francusku.

Dalnji je produkt lana sjeme, koje se danas kod nas proizvodi već u znatnim količinama. Ako se uoči okolnost, da eksportiramo lan i kudelju, da smanjujemo nadalje u znatnoj mjeri uvoz lanenog sjemenja, onda je jasno, da je ovaj rad Lanene industrije u velike koristi našoj trgovačkoj i platnoj bilanci.

Poduzeće je svoja postrojenja vremenom upotpunilo i vlastitom bojadisonom, zatim impregnacijom i konfekcijom. Tkaonica je od godine do godine povećavana i modernizirana, a u poslednje je vrijeme potpuno elektrificirano cijelo poduzeće. Lanena industrija d. d. jedino je poduzeće u našoj državi, koje preradjuje kudeljne proizvode takoreći od zrna do gotovog produkta. Ta, naime, industrija pre-

radjuje kudeljne produkte od stabljike do vlakna, prede vlakno, tka, bojadiše, impregnira i konfekcionira sve svoje kudeljne proizvode i velik dio svojih lanenih produkata.

Lanena industrija d. d. izradjuje razna platna za krojački pribor, platna za gradlove, za zastore, za matrace, sunčane ponjave, stolno i posteljno rublje, gotove stolnjake, ubruse i ručnike, platna za dekoraciju i odijela, nepremočiva platna za cerade, šatore, a izradjuje i gotove cerade. Poduzeće u velikoj mjeri producira i za vojsku, kojoj dobavlja slamaričko, postavno, čaršafsko, krovno i šatorsko platno te platno za radna odijela i krušne torbice.

U osječkoj tkaonici sada radi oko 170 razboja raznih širina sa svim potrebnim nuzgrednim strojevima. Proizvodi ove industrije prodaju se diljem cijele države, a znatni dijelovi te produkcije idu za vojsku i mornaricu, upravu državnih monopola, državne željeznice, bolnice, kaznionice i za druga državna nadležstva.

U njenoj osječkoj tvornici uposljeno je redovno 200 do 250 radnika, a svoja je postrojenja modernizirala uvodjenjem socijalnih ustanova kao što su blagovaone, garderobe, kupatila i uređjaji za odstranjivanje prašine iz odijela, sve na korist svojih radnika.

Po svojoj veličini drugo je tekstilno poduzeće Prva jugoslavenska tkaonica svilene robe d. d. Ova je firma osnovana godine 1930, a uspjela je, da se u razmjerno vrlo kratkom vremenu dobro uvede u cijeloj državi. Njeni su proizvodi danas poznati kao prvorazredni. Izradjuje sve vrste jeftinijih svilenih i polusvilenih tkanina od naravne i umjetne svile. Sa zadovoljstvom možemo konstatirati, da su produkti ove tvornice u znatnom dijelu istisnuli inostranu konkurenciju. Tvornica je snabdjevena sa najmodernijim strojevima i vrlo je dobro zaposlena, tako da povremeno radi u dvije smjene. Sirovine uvozi velikim dijelom iz inozemstva, ali je preradba sva domaća, a i bojadisanje robe obavlja se već u cijelosti u tuzemstvu.

Poduzeće uposljuje 14 administrativnih i 25 tehničkih činovnika te redovito oko 400 radnika, koji izradjuju godišnje oko 1.560.000 metara robe za svilene haljine, rublje i pomodne artikle. Poduzeće je izgrađeno prema najmodernijim tekovinama tehnike, posjeduje potrebne institucije u korist zdravlja radnika, a podržava svoju vlastitu nedeljnu školu za stručnu izobrazbu svog radništva. Poduzeće je utemeljeno sa dioničkom glavnicom od 2 milijuna dinara, koja je kasnije povišena na 5 milijuna dinara.

Od manjih tekstilnih industrija valja spomenuti industriju rublja Springer i Petru i tvornicu trikotaže „Mara“, koja je vlasništvo iste tvrtke. Radionice ovih poduzeća snabdjevene su najmodernijim strojevima, a preradjuju godišnje oko 5.000 kg pamučne i oko 3.000 kg vunene predje. Poduzeće izradjuje sa 52 radnika sve vrste pletene robe poimence bluze, kape, pulovere, šalove i majice. U industriji rublja zaposluje ovo poduzeće oko 50 radnika, a preradjuje godišnje oko 200.000 metara tkanine. U istu kategoriju spada i tvornica rublja i trikotaže „Ris“, kojoj je vlasnica tvrtka Samuel Rottmann i sinovi. Ova industrija preradjuje godišnje oko 1 i pol vagona pamučne tkanine i jednaki kvantum vunenog i pamučnog prediva. Zaposluje po-
prečno 45 radnika.

Prehranbena industrija

U toj grani industrije grada Osijeka zauzimalje po svojoj veličini i važnosti prvo mjesto Prvo hrv. slav. d. d. za industriju šećera. Osječku su šećeranu osnovali davno prije rata ovdašnji privrednici uz financijsku pomoć Živnostenske banke iz Praga. Tokom godina ova se znažna osječka industrija izgradjivala tako, da spada u red najvećih šećerana u našoj državi. Pri iskorišćenju svog punog kapaciteta, šećerana preradjuje u jednoj kampanji oko 100.000 tona šećerne repe.

Sjedište ove velike šećerne industrije u Osijeku snažno je djelovalo na okolnu poljoprivredu u pravcu sadjenja i gajenja šećerne repe. No klimatske prilike Slavonije nijesu za kulturu repe baš najpovoljnije. Velika atmosferska vlaga srednje i sjeverne Slavonije sa prekomjernim oborinama štetno utječe na kvalitet repe. U tom se pravcu osječka šećerana nalazi u lošijem položaju od ostalih industrija šećera u državi. Uz ovaj prirodni nedostatak sirovine dolaze još i odredbe o otkupu repe, koje ne pogodjuju osječkoj šećerani. Uredbom su naime propisane otkupne cijene šećernoj repi, pa osječka šećerana mora plaćati iste cijene za repu, koja sadržaje manje šećera, nego li repa, koju nabavljaju ostale šećerane.

Uslijed toga je šećer što ga proizvodi osječka industrija skuplji od šećera konkurencionih poduzeća, a kako je cijena šećera u trgovini izjednačena, pada ova diferencija na teret same osječke šećerane.

Tom je prilikom interesantno spomenuti, da je prosječna potrošnja šećera u Jugoslaviji vrlo malena. U našoj državi dolazi godišnje 5.1 kg šećera na svakog stanovnika, pa se Jugoslavija nalazi po potrošnji šećera na pretposljednem mjestu u Evropi. Iza nas dolazi samo još Albanija. Ta je minimalna potrošnja šećera kod nas posljedica visoke cijene šećera, a ta je opet visoka cijena uzrokovana vanredno visokim trošarinama. Trošarine na šećer iznose Din 7.50 po kilogramu za sirovi šećer i kristal, a Din 8.— za šećer u kockama i glavama i za šećerno brašno. Prema tome skoro $\frac{2}{3}$ cijene šećera otpadaju na trošarine, a jedva nešto preko $\frac{1}{3}$ na samu vrijednost robe.

No i pored svih tih nepovoljnih uvjeta osječka šećerana još i danas preradjuje u jednoj godišnjoj kampaniji oko 7.500 vagona šećerne repe. Ona proizvodi sve vrste rafiniranog šećera, a kao nusprodukte suhe rezance, melasu i saturacioni mulj. Proizvedeni se šećer sav troši unutar države, dok suhe rezance šećerana izvozi u Njemačku i Mađarsku.

Za vrijeme kampanije osječka šećerana zaposluje oko 1.500 radnika i oko 60 činovnika. Za pogon svojih strojeva šećerana u punom pogonu troši dnevno 5.100 metričkih centi uglja i 12.000 kilovata električne struje. Ona imade 3.600 metara vlastitog normalnog željezničkog kolosjeka, oko 12 km. vlastite industrijske željeznice na parni pogon i oko 18 km. vlastite industrijske željeznice na konjski pogon.

Zatim valja spomenuti u ovoj industrijskoj grupi Prvu slavonsku parnu pivaru C. Šeper. Ova stara pivarska industrija grada Osijeka preradjuje godišnje oko 160.000 kg ječma i 2.000 kg hmelja. Pri potpunom iskorišćavanju svoga kapaciteta, osječka je pivara u mogućnosti preraditi trostruku količinu navedenih sirovina. Medjutim znatno povišenje trošarina zadnjih godina i znatno opadanje cijena vinu, a

konačno reducirana kupovna snaga potrošača uzrokom su, da osječka pivarska industrija ne može u cijelosti iskoristiti svoj produkcionu kapacitet.

Medju važnije industrije ove grane treba ubrojiti i „Karolinu“ tvornicu keksa d. d. Ova industrija preradjuje godišnje oko 20 vagona brašna, 5 vagona šećera i oko 1 i pol vagona masti, a producira kekse, biskvite, čajno pecivo i vafle. Dionička glavnicu iznosi 2,500.000 dinara, a broj se zaposlenih radnika kreće između 100 do 110. Ovo je poduzeće također nekada radilo u znatno većem obimu, međutim je uslijed općih prilika i osobito jake konkurencije drugih poduzeća moralo svoju produkciju znatno smanjiti.

Konačno još da spomenem tvornicu kandita Kaiser i Stark koja proizvodi godišnje oko 160 tona raznih kandita i 40 tona čokoladne robe. Poduzeće je vrlo dobro uvedeno i radi stalno sa okruglo 100 radnika. Potrebne specijalne sirovine nabavlja iz inozemstva i to kakaovo zrno iz Engleskih kolonija, a kakaov maslac iz Holandije.

Metallurgijska industrija

Ne samo u Osijeku, već mogu slobodno reći u cijeloj državi zauzimalje Osječka ljevaonica i tvornica strojeva d. d. položaj jednog od vodećih poduzeća. Ovo je poduzeće osnovano godine 1912 u dosta skromnom opsegu, pa mu tadanji stručnjaci nijesu proricali dug i uspješan život. Početak je bio jedva nešto veća radionica i skromna ljevaonica sa jednom prizemnom stanbenom zgradom. Broj se radnika kretao između 40 i 50. Prilike za vrijeme rata svakako su doprinjele da se je ovo poduzeće podiglo, ali je neosporno, da se ljevaonica i nakon rata intenzivnim radom i nastojanjem svoga vodstva podigla na zamjernu visinu i na onu veličinu, koju danas vidimo. Ovo poduzeće uposljuje sada redovito oko 650 radnika, 50 administrativnih i 52 tehnička činovnika. Ljevaonica je osnovana sa glavnicom od 400.000 kruna, a sadanja dionička glavnicu iznosi 5 milijuna dinara. Izgradjena površina bila je u početku rada ove tvornice 200 kvadratnih metara, a danas je ona dosegla veličinu od 18.000 kvadratnih metara. Poduzeće danas imade veliku ljevaonicu željeza, odjeljenje za izradu konstrukcija, rezervoara, mostova, kotlova te za izradu gospodarskih i drugih strojeva, zatim odjeljenje za emajliranje kada za kupaonu i svakog drugog emajliranog materijala, odjeljenje za fabrikaciju peći i štednjaka, odjeljenje za izradu šarafa i nitova i odjeljenje za izradu plinskih motora i generatora.

Glavne sirovine koje poduzeće preradjuje pri iskorišćanju cijelog kapaciteta jesu 3.600 tona sirovog i starog željeza, 2.000 tona raznog fazonskog željeza, lima, žice, čavala i šarafa, 250 tona tehničkog drva i 200.000 kg raznih boja, firnisa, lakova i emajlne mase.

Vodstvo poduzeća nije ostalo samo na stalnom proširivanju rada i moderniziranju svojih postrojenja, već je osobito mnogo učinilo u prosvjetnom i socijalnom pogledu. Uz samu tvornicu spojena je povlaštena Državna muška stručna zanatska škola, u kojoj se odgajaju mladići svih zanata, koji u tvornici rade, a poduzeće za tu školu žrtvuje godišnje velike svote, stvarajući sebi valjani domaći podmladak. Učenici se ove škole nalaze prije podne na praktičnom radu, a poslije

podne u posebnoj po poduzeću sagradjenoj školi. Nastavu vrše profesori osječkih srednjih škola i tehnički činovnici poduzeća.

Pored tvornice nalazi se kolonija sa činovničkim i radničkim stanovima.

Godine 1957 proslavila je Ljevaonica 25 godišnjicu svog opstanka u prisutnosti najviših državnih vlasti, pa je tom prilikom i sa strane državnih vlasti i sa strane privrednih krugova naišla na opće priznanje svome radu i djelovanju.

Kemička industrija

Ova je grana industrije u Osijeku u glavnom zastupljena sa tri kategorije: industrijom sapuna, proizvodnjom žigica i rafinerijom mineralnih ulja.

U industriji sapuna stoji Osijek na prvom mjestu u našoj državi. Ovaj svoj vodeći položaj grad Osijek stekao je time, što se u Osijeku nalaze tvornice Jugoslavenskog d. d. Schicht-Lever. Ovo je industrijsko poduzeće najveće svoje vrste u Jugoslaviji. Oko 25% cjelokupne proizvodnje sapuna u našoj državi otpada na tvrtku Schicht-Lever. Godišnja produkcija poduzeća iznosi oko 450 vagona sapuna i razne druge kozmetičke robe. Ova bi proizvodnja bila i znatno veća, kada bi opća potrošnja sapuna u našoj državi bila znatnija. U Jugoslaviji otpada na svakog stanovnika godišnje oko 1'20 kg sapuna, dok u zapadnim evropskim državama troši svaki stanovnik godišnje prosječno oko 8 do 10 kg sapuna. Osim toga kod nas je u dosta velikoj mjeri razvijena i kućna proizvodnja peraćih sapuna, što naravno oštećuje stručnu industrijsku proizvodnju.

Medjutim usprkos ovim nepovoljnim faktorima Schicht-Lever se neprestano povećaje zahvaljujući to u velikoj mjeri svojoj izvrsno organiziranoj propagandi. Tako je baš nedavno poduzeće moderniziralo svoje tvorničke uređaje i sagradilo novu zgradu za administraciju sa troškom od 15 milijuna dinara. Sagradjena je nova kotlovnica, pa poduzeće sada može proizvoditi 5 puta više, nego što je sadanja njegova produkcija. Čim se ove melioracije poduzeća budu praktično počele primjenjivati, bit će produkcija ovog poduzeća oko 1000 vagona sapuna za pranje i oko 100 vagona toaletnog sapuna i razne kozmetičke robe godišnje.

Kod ove pregradnje uprava poduzeća nije zaboravila ni svoje radništvo. Sagradjene su uzorne socijalne ustanove: radničke kupaonice, garderobe, tuševi, blagovaonice snabdevene plinskim rešovima za grijanje hrane, u cijeloj su tvornici instalirani najsavremeniji engleski kloseti, a sada se organizira i radnička biblioteka.

Schicht-Lever proizvodi sapune za pranje rublja, toaletne sapune i sapun u prahu, kozmetiku i sirovi glicerini, koji izvozi u Južnu Afriku.

Poznata je „Drava“ tvornica žigica u Osijeku, koja spada u red najvećih šibičnih industrija u Jugoslaviji. Industrija žigica u našoj državi nalazi se u povoljnoj situaciji uslijed monopolskog položaja, što ga uživa temeljem zakona od godine 1928, pa se poslovanje Drave odvija normalno i bez većih potresa, a ova je industrija i godine krize preturila lako, zahvaljujući to baš postojećem monopolu.

Na produkciju žigica povoljno je takodjer djelovao i Zakon o 6¼%-tnom monopolskom zajmu iz godine 1928, kojim su uvedene visoke takse na mehaničke upaljače. Vidljivo se to odrazilo i na produkciji osječke tvornice žigica. Dok je godine 1921 proizvedeno 97 milijuna kutija žigica, godine 1925 102 milijuna kutija, a godine 1930 124 milijuna kutija, iznosila je produkcija 1937 godine 148 milijuna kutija žigica.

Drava je osnovana godine 1856 po Mirku Reisneru, a godine 1909 pretvorena je u dioničko društvo. Godine 1935 tvornica je potpuno pregradjena i modernizirana. Danas ona spada u koncern Jugoslavenskog društva žigica d. d. u kojem je u velikoj mjeri angažiran švedski kapital.

Interesantno je vidjeti sve one stare, za uspomenu sačuvane, strojeve i primitivne naprave za izradu žigica iz doba početka rada pored sadanjih ogromnih strojeva, koji gotovo poput živog čovjeka obavljaju istodobno nekoliko poslova i primaju na jednoj strani drvene klade, a na drugoj strani izbacuju milijune gotovih složenih i pakiranih žigica.

Drava troši godišnje oko 3.700 kubnih metara drveta, 140.000 kg. papira, 60.000 kg. klorkalija, 6.000 kg. cinkovog bjelila, 12.000 kg. tutkala, 6.000 kg. sumpora, 5.500 kg. fosfora, oko 50.000 kg. parafina, 20.000 kg. krumpirovog brašna, 4.000 kg. asbesta, 21.000 kg. staklenog brašna, po 2.600 kg. antimona i gumiarabikuma i oko 400 kg. drugih kemikalija.

Konačno u grupi kemijske industrije valja spomenuti i osječku rafineriju mineralnih ulja „Ipoil“. Ova posve moderno uređena rafinerija može pri iskorišćenju punog kapaciteta preraditi godišnje oko 4.500 vagona nafte. Danas ona uslijed podijele kontingenata između pojedinih rafinerija, preradjuje samo 1.200 vagona godišnje. Ipoil producira benzin, petrolej i razne vrste mašinskih ulja i laganih maziva.

Razne industrije

Medju najveće i najmodernije tvornice u državi svoje struke spada i Osječka tvornica koža d. d. Ovo je poduzeće osnovano već nekoliko desetaka godina prije rata kao sitno poduzeće obitelji Bartolović, zatim je pretvoreno u dioničarsko društvo i prešlo je u posjed nekadanje Hrvatske zemaljske banke dok nije konačno postalo vlasništvo sadanjih glavnih akcionara, koji su ovo poduzeće postavili na zamjernu visinu i učinili ga jednim od najmodernijih poduzeća svoje struke. Početni kapital iznosio 50.000 kruna, a sadanja je dionička glavnica 3 i pol milijuna dinara. Poduzeće uposljuje 12 tehničkih i 8 administrativnih činovnika i redovno oko 210 do 220 radnika. Preradjuje godišnje oko 2.520.000 kg. sirove kože te izradjuje kropone, vratine, okrajine i kromkropone, sve vrste koža za fabrike obuće, obučare, opančare i remenare zatim ovčje kože i specijalne kože reptilija. Odpatke kožica i kosti od rogova izvozi u Njemačku.

Vrlo je interesantno i napredno poduzeće „Siva“ mehanička tvornica kefa i četaka. Izradjuje sve vrste kefa, kistova, zubnih kefica i čeličnih kefica za tehničke svrhe, pa metle od najprimitivnijih do najfinijih vrsta. Godišnje preradjuje oko 300 vagona drya, 8 do 9 va-

gona životinjske dlake i 5 do 6 vagona biljnih sirovina. Jedan dio dlake uvozi iz Švedske, Engleske, Poljske, Australije i Kine, a biljne sirovine iz Afričkih zemalja i Meksika. Zaposluje oko 210 radnika.

Keramička industrija zastupljena je sa dvije velike industrijske ciglane i sa više manjih zanatskih ciglana i sa jednim poduzećem za industriju mramora i granita. Ova industrija uvelike ovisi o gradjevnim prilikama u Osijeku, a kako su te prilike poslednjih godina bile vrlo slabe, to je i ova industrija u velikoj mjeri nazadovala.

Prerada papira i fabrikacija kartonaže stoji takodjer u Osijeku na visokom stepenu. Štamparski zavod Krbavac i Pavlović poznat je po svom modernom uređaju u cijeloj državi, pa se znatan dio mušterija toga poduzeća nalazi van Osijeka. Izradjuje sve vrsti kartonaže i moderne plakate, a bavi se i štamparskim poslovima. Zaposluje poprečno oko 200 radnika. Gradjanska tiskara Krvarić i Pavišić k. d. jedina je tiskara u Osijeku koja posjeduje moderne rotacione strojeve za štampanje novina i svoju vlastitu cinkografiju.

Radi dopune ostaje mi samo još da spomenem industriju osvjetljenja t. j. Gradsku elektranu i Osječku plinaru d. d.

Prva spada u red velikih modernih elektrana i po svom kapacitetu može da snabdjeva električnom energijom ne samo grad Osijek nego i njegovu širu i bližu okolicu, pa u tom pravcu i razvija svoja nastojanja. Plinara kao žrtva moderne tehnike osvjetljenja ne služi više u tu svrhu, već dobavlja plin isključivo za domaće i pogonsko-tehničke svrhe.

Završujući ovaj svoj prikaz nalazim potrebnim, da u kratkim crtama prikažem osječku industriju takodjer i u brojkama i to kako je njezino stanje bilo danom 31. decembra 1937.

Drvena industrija sa 2 poduzeća zaposluje 19 činovnika i 255 radnika.

Mlinska industrija sa 3 poduzeća, 25 činovnika i 94 radnika. Ostala prehrambena industrija broji 4 poduzeća i to jedna šećerana, jedna pivara i jedna tvornica kandita i jedna tvornica keksa. Ukupno uposluje 63 činovnika i 1.591 radnika.

Keramična industrija broji 2 tvornice cigle i crijepa i jedno poduzeće za industriju mramora i granita. Broj činovnika iznosi 9, a radnika 113.

Tekstilna industrija sa svojih 5 poduzeća zaposluje 70 činovnika i 842 radnika.

»Slavija«

JUGOSLOVANSKA ZAVAROVALNA BANKA
D. D.

BEOGRAD, ZAGREB, LJUBLJANA,
SARAJEVO, NOVI SAD, OSIJEK

GENERALNO RAVNATELJSTVO V LJUBLJANI

U kemičkoj industriji, koja broji 4 poduzeća uposleno je 175 činovnika i 441 radnik.

Metalurškijska industrija zastupana je samo sa jednim poduzećem, koje imade 62 činovnika i 679 radnika.

Industrijske štamparije i industrija za preradu papira broji 5 poduzeća sa 24 činovnika i 341 radnikom.

Industrija osvjetljenja t. j. elektrana i plinara ima 30 činovnika i 149 radnika, a konačno razne industrije, koje sam napred spomenuo zaposluju 29 činovnika i 460 radnika.

Ukupno u gradu Osijeku imade 32 industrijska poduzeća sa 506 činovnika i 4.965 radnika.

Procentualni odnos izmedju muških i ženskih činovnika je 74% za muške i 26% za ženske. Od radništva otpada na muške 56.25%, na ženske 38.95% a na maloljetnike 4.80%. Postotak kvalificiranog radništva iznosi 24.06%, dok sve ostalo otpada na nekvalificirano radništvo.

Napominjem još da su od navedenih 32 industrijska poduzeća njih 10 dionička društva sa dioničkim kapitalom od 101,450.000 dinara i rezervnim fondovima u visini od 103,391.200 dinara. Od ovih 10 dioničkih društava utemeljeno svega 5 prije rata, a u času utemeljenja imala su ta društva predratnu dioničku glavnicu od 6,950.000 kruna.

PRETSEDNICI I TAJNICI KLUBOVA NAŠEG DISTRIKTA

Dr. Ljuba Vasiljević, predsednik okruž. suda, predsednik R. C. Petrovgrad.

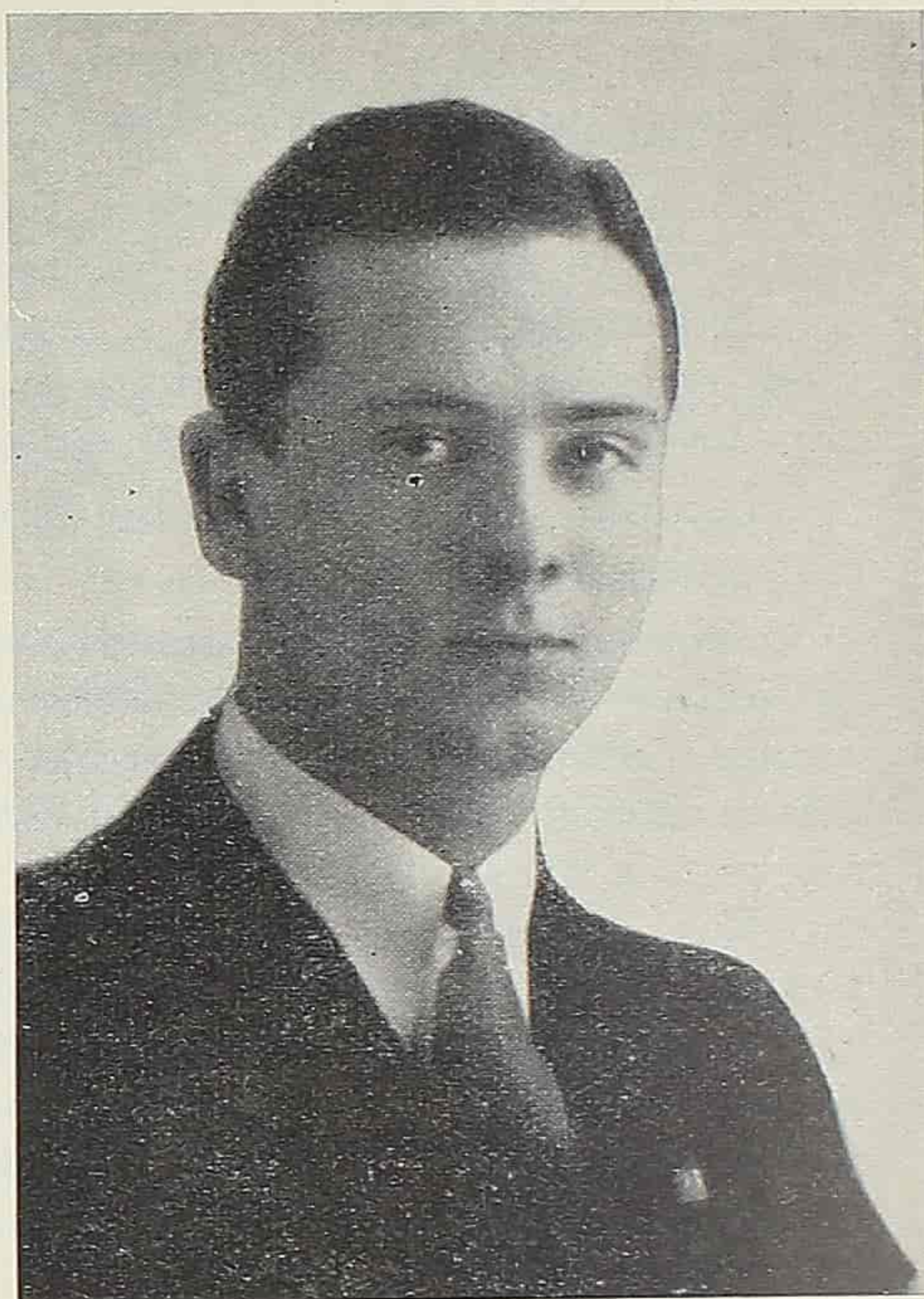

Radanov - Radićev Dragoljub, trgovac, tajnik R. C. Petrovgrad.

PRETSEDNICI I TAJNICI KLUBOVA NAŠEG DISTRIKTA

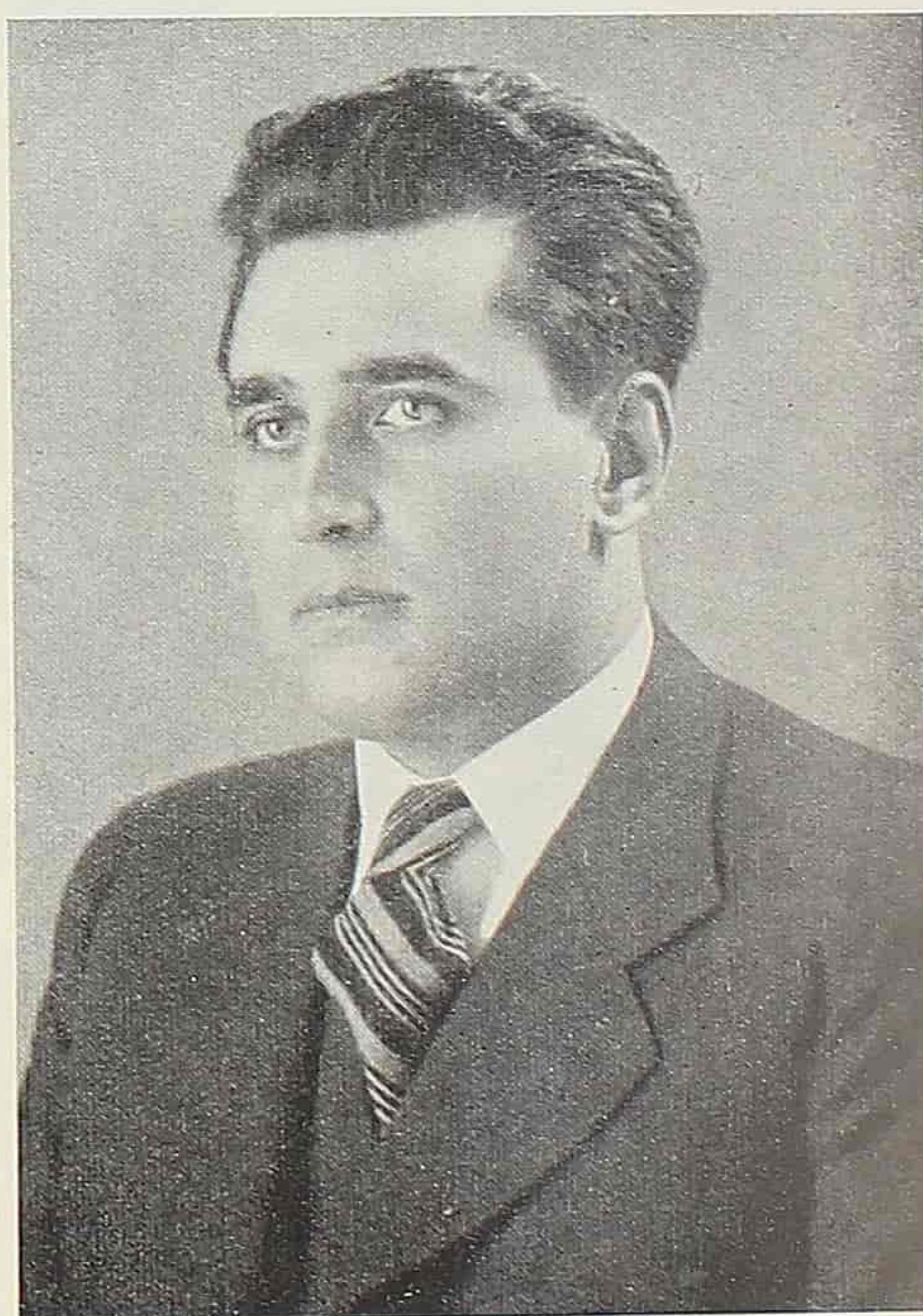
Dr. Milan Ulmanski, gen. dir. Šipada,
pretsednik R. C. Sarajevo

Branko Babić, činovnik Šipada, tajnik
R. C. Sarajevo

Dr. Matija Divić, lekar, pretsednik
R. C. Vinkovci.

Mandrović Branislav, gradski senator,
tajnik R. C. Vinkovci.

IZ NAŠEG DISTRIKTA

PROMENE U ČLANSTVU:

NOVI ČLANOVI:		
Mesto, ime, prezime i zanimanje	Klasifikacija	Adresa : poslovna privatna
KARLOVAC:		
1. Prof. Ivan Del Toso, profesor	Srednješcolska nastava Education second- ary schools	Štancerova 8/I
2. Dr. Jerinić Rudolf, liječnik	Interna medicina Intern medicine	Bolnica Frankopanska 1
3. Vjekoslav Rajman, prof. drž. trg. akademije	Trgovačko školstvo Education-Com- mercial schools	Drž. trg. akademija Aleksandrova 15
4. Ivan Vojvoda, tvorničar pokućstva	Izrada pokućstva Housen furniture manufacturing	Mažuranićeva obala 57
NOVI SAD:		
5. Dr. Milićev Vladimir, lekar-internista	Interna medicina Internal medicine	Kr. Aleksandra I. Tel. br. 27-00 Kr. Aleksandra I. Tel. br. 27-00
STARA KANJIŽA:		
6. Terzin Lazar, pretstojnik policije	Javna bezbednost Public safety service	Stara Kanjiža Tel. br. 5 Stara Kanjiža Tel. br. 5
SOMBOR:		
7. Svetislav Sarka, sudija okružnog suda	Sudstvo Judiciary	Okružni sud
ZAGREB:		
8. Ing. Božidar Filipović, šef odel. gradske elektr. centr.	Električna rasvjeta i snaga Electric light and power service	Gundulićeva 52 Tel. br. 46-41 Palmotićeva 55 Tel. br. 6208
9. Dr. Milovan Mlinarić, advokatski pripravnik	Zajmovi Loans	Ulica baruna Jelačića 2 Tel. br. 54-54 Gjorgjićeva 2 Tel. br. 5221
ISTUPILI IZ KLUBA:		
SUBOTICA: 1. Lajčo Beck (umro) 2. Dr. Milivoj Kendjelac		

RAD NAŠIH KLUBOVA

BAČKA TOPOLA. — Oktobar mesec je protekao u ozbiljnom i konstruktivnom radu sviju članova našeg kluba. No da su prvi sastanci u ovom mesecu bili obuzeti strahom za evropski mir, ipak se u našem klubu jako verovalo i nadalo da će pobediti bolja i mudrija uvidjajnost i da će čovečanstvo moći izbeći onu katastrofu, koja je ozbiljno pretila ovo delo zemaljske kugle. — U toku ovog meseca je održano dve predavanja i to prvo je održao br. Horvat Aleksander o svojoj struci, a drugo br. Roder Oskar pod naslovom: „nekoliko reči o vazduhu.“ Na sastanku od 11-og odali smo poštu našem nezaboravljenom bratu pok. Beck Lači, bivšemu članu kumovskog R. C. iz Subotice, koji je 10-og o. m. preminuo. Poslednji sastanak je održan u znak zadrugarstva i ustanovljen je program rada za idući mesec.

BEOGRAD. — Na 490-om sastanku 5 oktobra 1938 g. održao je br. Dr. Pržić jedno vanredno interesantno predavanje „O putu sa „Obilićem“ kroz Francusku.“ — Na 491-tom sastanku 10 oktobra 1938 g. održali su gosti g. Dragutin Paulić i Konstantin Kostić dva kratka predavanja o propagandnoj delatnosti društva „Putnik“. Ova su predavanja bila praćena prikazivanjem veoma interesantnog „Putnikovog“ propagandnog filma u boji. — Na 492-om redovnom sastanku pročitao je brat Dr. Vlada R. Petković referat o istorijskom značaju naših starih manastira. — Na 493-om redovnom sastanku 24 oktobra o. g. pročitao je brat sekretar Dragomir Pavlović veoma zanimljivo predavanje o knjizi Duff-Coopera „Talleyrand“. — Na 494-om redovnom sastanku održao je gost Dr. Bogdan Djorić predavanje „O Radio-teziji, njenom značaju i njenoj primeni.“

BRČKO. — U mjesecu oktobru o. g. imali smo 4 redovita sastanka sa prosječnom frekvencijom od 84%. — Pošto je ljeto prošlo a i braća su se sva već sa ljetnih odmora kući vratila nadamo se u idućem mjesecu još boljoj posjeti klubskih sastanaka. — Posjete od ostalih klubova u ovome mesecu nismo imali, dok smo nedeljne izveštaje dobivali od većeg broja klubova iz našeg distrikta, a naša je želja da dodjemo u kontakt sa svima domaćim klubovima. — Referati o pojedinim zanimljivostima iz primljenih nedeljnih izveštaja klubova našeg distrikta, bili su redovito podnešeni i pažljivo od braće saslušani. — Prateći rad ostalih klubova braća su, a da bi se izgradili u što bolje rotare, izrazili želju, da se nabave sve potrebne brošure koje govore o rotarstvu. — Na sastancima diskutovano je pitanje iz komunalnih potreba našega grada, a stime u vezi i pitanje oko zbrinjavanja mladeži na zanate i suzbijanje prosjačenja. — Iznešene su sugestije članovima odbora za služenje zajednici, pa će ovi staviti klubu predlog za riješenje ovoga pitanja. — Pretresano je i pitanje — izrade škice za našu klubsku zastavu, pa će i ovo pitanje dobiti svoje konačno riješenje u mesecu novembru o. g. dok smo medjutim dobili — klubsku napisnu ploču na prostorijama gde se sastanci održavaju. — Osim toga na želju sve braće riješeno je da se počam od 20. X. o. g. klubski sastanci održavaju u 19.50 časova umjesto u 20 u istim prostorijama do daljnjeg. — U ovome mesecu održana predavanja imali smo ova: Artur Padjen: o načinu trgovanja suhom šljivom na šljivskim pijaca u predratnoj Srbiji sa usporedbom trgovanja na našoj pijaci, Ing. Danilo Lazić: Način sušenja suhe šljive u Bosni usporedjen sa načinom sušenja šljive u predratnoj Srbiji i iznoseći koristi

koje proizlaze od sušenja na način srbijski kako po proizvođača tako i po trgovca. — Dne 27. oktobra o. g. održao je predavanje o temi „Islam i Higijena“ brat Dr. Abdulah Bukvica, u kojem je izneo dokaz, da su propisi Islama istobodno i propisi Higijene.

DUBROVNIK. — U ovom mjesecu nije održao nijedno predavanje, te su svi sastanci bili posvećeni drugarstvu. R. C. Guernsey nazdravio je na jednom od svojih sastanka našem klubu, te je sa naše strane ta zdravica uzvrćena. Preko br. Sokolovića primili smo klubsku zastavicu R. C. Wimbledon. Na sastanku od 15. oktobra izvršio je g. Königstädter skioptijsko prikazivanje svojih vrlo uspješnih koloriranih snimaka sa našeg Primorja. Vrlo iscrpan referat i utiske sa svog puta u Rim dala su br. Dr. Vidoević i br. Dr. Bubalo na sastanku od 27. oktobra.

KARLOVAC. — Rad kluba u mjesecu oktobru o. g. počeo je zanimivim predavanjem sina klupskog člana br. A. Hoppea, maturanta g. Borivoja Hoppea. Mladi predavač iznio je svoje utiske iz putovanja po Francuskoj, a osim toga iznesao je jedan prevod iz francuskog o Internacionalnoj Banci. Na prvom slijedećem sastanku t. j. 10. oktobra o. g. predavao je odlično br. N. Georgijević, o temi „Razmišljanje“, kojom prilikom obrazložio je misli g. dra Milana Jevremovića o naslovnoj temi. Na sastanku od 24. oktobra održao je zanimivo predavanje br. dr. K. Bival „O povjesti medicine“ predavač je dao lijepu sliku ove za čovječanstvo korisne znanosti. Zadnje predavanje u mjesecu, održao je br. pastpretsjednik dr. Alberto Longhino, o temi „Nešto iz duševnog života čovjeka“, razradivši nada sve odlično ovu temu. Osim domaćih izvještaja i pošte, primao je klub obavijesti iz klubova u Čehoslovačkoj, Norveškoj i Švedskoj, iz Fran-

cuske i Belgije te Bugarske. Klub je zaključio, da 14. novembra 1938. posjeti svoj kumovski klub u Zagrebu, na kojem će istovremno držati predavanje član ovog kluba, br. dr. Ivan Graho. U toku zadnja dva mjeseca, klub je zainteresirao četiri nova člana za svoj klub, čije primanje odredio je zajednički 17. X. 1938. Tokom mjeseca oktobra, takodjer su zaključene neke novčane pripomoći, koje su odmah i isplaćene. Rad kluba u mjesecu oktobru o. g. tekao je normalno ispunjen ozbiljnim radom u svim pravcima rotarskih ciljeva. — Učesnicima medjugradskog sastanka na Plitvičkim Jezerima t. j. klubovima Banja Luka, Split, Sušak, Šibenik i Zagreb, s veseljem se ovim putem javlja, da su br. J. Vlach i supruga, nakon poznate automobilske nesreće pred Plitvicama potpuno ozdravili.

ЛЕСКОВАЦ. — Клуб је одржао четири редовна састанка са много бољом фреквенцијом него у прошлом месецу. На првом састанку изабрани су компонентни одбори, којима је стављено на знање да се што пре конституишу и започну рад. Брат Телебаковић Велимир одржао је једно опширно предавање о Албанији пошто је у њој овог лета провео два месеца. Предавање је из тог разлога било веома занимљиво и пажљиво саслушано од свих присутних.

LJUBLJANA. — Predavalno delo je bilo v oktobru prav lepo. Predvsem smo bili zadovoljni, da smo mogli slišati dve izredno tehtni predavanji z distriktne Assembly: predavanje br. ing. Alaupovića o obveščanju javnosti in br. dr. Miljenka Markovića: Ali je kaj tajnega v rotarskem gibanju. Predavanji je prečital tajnik br. Potočnik. Nadalje nam je prednašal br. dr. Janko Žirovnik, ki že dolga leta tudi sam sodeluje na glasbenem polju, o glasbeni kulturi in življenju v Ljubljani. Pose-

gel je daleč nazaj v zgodovino in nam pokazal kako lepo je bilo razvito glasbeno življenje v Ljubljani že v preteklih stoletjih. Posebno pa se je glasbeno življenje razmahnilo v drugi polovici preteklega stoletja, ko je zanj skrbela v tako odlični meri Glasbena Matica kot najstarejša slovenska glasbena institucija poleg drugih zaslužnih organizacij. Številke, ki jih je navedel, so nam šele predočile, koliko dela je bilo že izvršenega na tem polju, tako da se nam Slovencem ni treba sramovati drugih narodov. Predavanje je objavljeno na drugem mestu v tej številki našega glasila. — Nadalje nam je tajnik br. Potočnik prečital govor predsednika newyorškega kluba ob komemoraciji za pok. newyorškim kardinalom Patrickom Hayesom. Pok. kardinal je celo sam predaval pred leti v newyorškem klubu. Iz tega se vidi, da niso upravičeni oni, ki trdijo, da je rotarstvo usmerjeno proti katoliški cerkvi. Br. dr. Lavrič nam je poročal o akciji za spomenik velikega človekoljuba zdravnika dr. Eda Šlajmerja v Ljubljani in je njegova izvajanja dopolnil na prihodnjem sestanku br. dr. Stele. Imeli smo tudi gospodarska poročila in sicer nam je naš predsednik br. dr. Golia, ki mnogo sodeluje pri raznih mednarodnih konferencah in zaradi tega tudi mnogo potuje, poročal o pogajanjih z Nemčijo, posebno glede lesa, nadalje pa o pogajanjih z Italijo, ki so tudi zelo važna za razvoj našega gospodarstva, posebno v Sloveniji. Poskrbeli smo tudi za ekstenzijo v našem klubu in predlagali 7 kandidatov za balotažo. Za sodelovanje z drugimi klubi je posebno važen obisk naših bratov v Zagrebu. Združili smo ta obisk z obiskom guvernerja br. dr. Slokarja in to priliko porabili tudi za sestanek odbora Zagreb-Ljubljana, ki je pretehtal mnogo važnih predlogov za nadaljnje sodelovanje. Želeti je, da bi sestanek rodil mnogo praktičnih rezulta-

tov, za kar nam jamči tudi dejstvo, da bodo pritegnjeni k sodelovanju tudi drugi klubi: bližnji slovenski in hrvaški. — Z velikim zadovoljstvom smo pozdravili vest br. guvernerja, da imamo že prvega kandidata za bodočega guvernerja našega distrikta. Izbor je prav srečen: kandidat je namreč zaslužni rotarski pionir, sedaj tajnik zagrebškega kluba br. ing. Radovan Alaupović. — Končno ne smemo pozabiti, da se je galerija slik naših zaslužnih predsednikov povečala z novo umetnino br. Božidarja Jakca, ki nam je izdelal v resnici dovršen portret našega bivšega predsednika br. dr. Mirka Božiča, ki nam je v splošno zadovoljstvo in v korist klubu predsedoval v rotarskem letu 1956—1957. — Bili smo tudi v živih stikih z nekaterimi klubi izven našega distrikta.

MARIBOR. — V teku meseca oktobra smo imeli pet sestankov s povprečno frekvenco 65,91%. Ta čas smo mogli pozdraviti pri nas samo enega dragega gosta, brata dr. Mirka Božiča iz Ljubljane; naši bratje pa so obiskali ta mesec Rotary klube Beograd, Varaždin, Zemun in Rim. — 583. sestanek dne 5. oktobra 1958. To je bil sestanek, živahen in zanimiv, pa tudi najbolje obiskan od vseh oktobrskih! Uvodoma smo proslavljali (še bolj pa seveda na postmeetingu) god br. predsednika in še nekaterih drugih bratov ter sedemdesetletnico našega br. Novaka, ki nam je pri tej priliki povedal svoj zanimivi curriculum vitae. Glavni predmet razprave na tem sestanku je bil projekt novega mostu čez Dravo v Mariboru, o katerem je obširno referiral br. Juvan, nakar je sledila debata o tem aktualnem predmetu. Na tem sestanku so bila tudi potrjena pravila za „Krajnovičev fond za obdaritev siromašne dece“, ki dobiva svoja sredstva iz prostovoljnih prispevkov na post-meetingih. — Na 584. sestanku dne 10. oktobra smo slišali zanimivo poročilo br. pastprezi-

denta Krejčija o njegovem bivanju v Rimu ob priliki zasedanja mednarodne konference industrije za umetna gnojila; za njim pa je imel brat Brenčič zanimivo potopisno predavanje o svojih doživljajih in utisih po Italiji. — 385. sestanek dne 17. oktobra. Tu smo po medsebojnom dogovoru z Rotary klubom Ashton-under-Lyne napili na zdravje in uspeh tega kluba, kakor je bil ravno isti dan tudi v Ashtonskem klubu izrečen toast na naš klub. — Predmet predavanja pa je bila tokrat letošnja vinska letina, o kateri je govoril naš odlični vinski strokovnjak br. Pugel. Aktualnemu predavanju je sledila živahna debata, v kateri so imeli besedo naši bratje vinogradniki. — 386. sestanek dne 24. oktobra je bil posvečen tuji rotarski literaturi, predvsem pa naši centralni reviji „The Rotarian“. Br. pastprezident Rapotec, naš referent za angleške in francoske biltenne, je poročal najprej o vsebini biltenov Rotary klubov Paris in Tokyo, nato pa o nekaterih zanimivih člankih iz mesečnika „The Rotarian“, prav posebej pa še o odličnem uvodnem članku te revije, ki ga je napisal br. dr. Jozo Poduje, pastprezident Rotary kluba Zagreb. — 387. sestanek, naš zadnji v oktobru je bil v Varaždinu obenem s sestankom Rotary kluba Varaždin kot intercity meeting Varaždin-Maribor. Ta že tako željno pričakovani sestanek obeh sosednih bratskih klubov je potekel v znamenju idealnega prijateljstva, ki veže oba naša kluba in tudi posamezne člane obeh klubov. Spregovorila sta pomembne rotarske besede predsednika obeh klubov, br. ing. Damaška za Varaždin in br. Stamol za Maribor, za njima pa še mnogi drugi varaždinski in mariborski bratje. Sestanka se je udeležil tudi predsednik mesta Varaždina, gosp. polkovnik v p. Perko, ki je pri tej priliki omenjal hvalevredno zanimanje in udejstvovanje rotarjev v vseh javnih zadevah.

NIŠ. — Pored rada komponentnih odbora u ovom mesecu posvetila se i naročita pažnja sastavljanju i detalisanju programa rada za rotarsku 1958/59 godinu. Po rešenju i na predlog Odbora za služenje zajednici klub je sproveo propagandnu akciju za sadjenje korisnog drveća i pošumljavanje u srezu niškom. Ova akcija sprovedena je preko svih osnovnih škola sreza niškog koje su o tome izveštene raspisom Prosvetnog odeljenja za osnovnu nastavu pri ovdašnjoj banskoj upravi. U tu svrhu klub je raspisao nagrade koje će dobiti kako škole u korisnom školskom materijalu tako i oni učenici koji budu pokazali najbolje uspehe u broju zasadjenog korisnog drveća i pošumljavanju. Ova akcija proširiće se do godine na više srezova naše banovine. Br. Dr. Kosta Kondić, član Rotary kluba Beograd, održao nam je vanredno lepo i stručno predavanje „O golubačkoj mušici“ u kojem nas je upoznao sa svim problemima o ovom jako štetnom insektu. Br. Ing. Tanasije Aritonović referisao je o interesantnostima ostalih bratskih klubova u našem distriktu, a br. Dr. Milan Sokolović o radu inostranih klubova. Unutarnjoj ekstenziji našeg kluba poklonjena je i u ovom mesecu puna pažnja. Inostranim klubovima poslat je izveštaj o radu našega kluba na francuskom jeziku.

NOVI SAD. — Klub je i u mesecu oktobru nastavio sa punom aktivnošću na svima poljima rotarskog rada. Odbori i pododbori redovno su održali svoje sastanke i u svojim delokruzima doneli odluke radi sprovođenja programa rada za 1958/59 god. Predsednik kluba br. Dr. Milan Sekulić nastavio je da na svakom sastanku uvodno održi po nekoliko značajnih misli u vezi sa rotarskim pokretom, ideologijom i manifestacijama rotarske delatnosti. — Na prvom sastanku br. Ing. Danilo Kaćanski održao je predavanje o svojim

utiscima sa puta po Švedskoj. Ovo predavanje obiluje vrlo lepim zapažanjima naročito o poljoprivredi i gradjevinarstvu u Švedskoj. Na ovom istom sastanku govorio nam je i br. Paja Popović-Pecija o uspелom sudjelovanju jugoslovenske jahačke i zaprežne ekipe na internacionalnom turniru u Aachenu; predavanje je bilo popraćeno interesantnim fotografskim snimcima. Na drugom sastanku uveden je u članstvo novoprimitelj član Dr. Vlada Milićev, lekar, sa klasifikacijom; interna medicina, koga su pored uvodne reči brata predsednika, prikazali br. Gaja Gračanin i br. Živorad Bogdanović. Predsednik Dr. Milan Sekulić održao je iscrpan i vrlo instruktivan referat o ideološkom i praktičnom značaju ovogodišnje konferencije predsednika i tajnika rotari klubova jugoslovenskog distrikta. — Na trećem sastanku odata je pošta Nj. Kr. V. Knezu Arsenu Karadjordjeviću, Uzvišenom ocu našeg večitog Počasnog Guvernera Kneza Namesnika Pavla, kome je i telegrafskim putem izraženo duboko saučešće. Br. Julije Krajačević u vidu referata iz zvanja govorio je o uzrocima zašto cene koksua skaču; br. Dr. Milorad Popov prema jednom nedeljnom izveštaju R. C. Stockholm dao je u prevodu sa engleskog jezika „Impresije iz Rusije“ od rot. Av. G. Larsona. U vezi našeg programa rada odbora za služenje zajednici na ovom sastanku otvorena je i anketa o aktuelnim problemima grada Novog Sada i uvodni referat pod naslovom „Gde se osećaju najveći nedostaci i praznine na polju služenja zajednici u našoj Opštini“ dao je br. Dr. Branko Magarašević, zamenik predsednika opštine. Posle ovog referata razvila se diskusija u kojoj su pored ostalih učestvovali i naši gosti rot. Ing. Max Wegenstein iz Züricha, koji važi kao priznati stručnjak za vodovod i kanalizaciju, i gosp. Ing. Daka

Popović, bivši ministar i ban. — U nastavku ove ankete, na četvrtom sastanku, održao je referat br. Dr. Milan Sekulić pod naslovom „Koji su bitni uslovi za uspešnu komunalnu politiku“. Ovaj vanredno lepi referat pun značajnih zapaženja i sugestija dao je povoda jednoj živoj i interesantnoj diskusiji u kojoj su uzeli učešća braća Živ. Bogdanović, Vojin Brkić in Dr. Miša Matić. — Na svima sastancima pored tajničkog izveštaja koji je podnosio br. Dr. Mirko Balabušić, redovno je podnosio izveštaj i br. Dr. Vlada Belajčić iz prispelih The News Letter, zvaničnog biltena Centralnog sekretarijata iz Chicaga.

OSIJEK. — Frekvencija u mjesecu oktobru o. g. znatno se je povisila naprama brojkama za minula 5 mjeseca, te se popela na 83.87%. Tome pridonijelo je i marljivo posjećivanje pojedine braće drugim klubovima prigodom svojih putovanja. Brat Govorković Ivan posjetio je koncem septembra o. g. R. C. u Veneciji, pa nam je štošta interesantnog referisao o prilikama u Italiji baš za vrijeme najveće političke napetosti u Evropi. — U toku o. mj. održana su dva predavanja po br. Krešiću Bernardu „Osijek kao industrijski centar“ i Galovcu Josipu „Izvoz djetelinskog i drugog sjemenja“, a direktor beogradskog „Putnika“ gosp. Paulić predveo nam je na „Ladies nightu“ 27. o. m. dva krasna kolor-filma i održao prigodno predavanje „Ljepote Jugoslavije“. Kako smo već gore spomenuli održan je na zadnjem oktobarskom sastanku „Ladies night“, kojemu su prisostvovala 13 sestara i 5 gostiju. — O karitativnom radu za prošlih 12 mjeseci treba istaći, da je naš klub votirao u tu svrhu Din 14.100.—, koja je svota predana Upravi Doma narodnog zdravlja. Potrošak iznosio je svega Din 11.852.05, dok Dom narodnog zdravlja raspolaže još sa svotom od

Din 2.247'50. Utrošena svota bila je podijeljena 149 porodicama sa 614 članova i to:

za živežne namirnice	Din 7.027'—
za stan	„ 1.292'50
za odjevne predmete	„ 2.805.—
za razne potpore	„ 728'—

Plenom riješio je na svojem sastanku dne 20. o. m. da se ova akcija ima nastaviti i u buduće, jer se pokazalo, da je najispravniji način pomaganja bijednih i nevoljnih.

PETROVGRAD. — Sastavljen je program rada za rotarsku 1938/39. godinu, u obzir su uzeta sva pitanja, koja traže svoje hitno rešenje. — U gradskom veću je osnovan odbor za ulepšavanje grada, i u taj odbor su ušla dva rotara, gradski većnici br. Kristofor Dragan i br. Radanov-Radičev, pa se nadamo da će se u sledećoj rotarskoj godini moći mnogo učiniti na tome polju. — Br. Dr. Luka Mijajev je pročitao na sestrijskom večeru sa gostima nerotarijima svoje predavanje „Razlika u pravima zakonite i nezakonite žene kao i zakonite i nezakonite dece“. — U svom stručnom i iscrpnom predavanju, predavač opisuje neopravdane strogosti zakona prema nezakonitim ženama i nezakonitoj deci, pa veli: da bi svi mi u klubu i osim kluba morali zajednički poraditi na tome, da se broj nezakonitih brakova, zbog njegovih štetnih posledica reducira na minimum, a položaj i stanje nezakonite dece poboljša, kao i da se ova deca po mogućstvu izjednače sa zakonitom decom. Četiri naša brata učinila su posetu bratskom R. C. Vršac. Posjetili smo novopreuređenu električnu centralu, gde nam je br. Ing. Tibor Bence stručno objasnivši, pokazao na delu poslednju reč tehnike.

СКОПЉЕ. — Током месеца октобра т. г. Р. к. Скопље одржао је четири са-

станка, од којих су три (7, 14 и 28 окт.) била посвећена служењу заједници. У јулу ове године пуштена је у погон велика општинска хидроцентрала на реци Трески и сада се ради на доношењу нове тарифе за потрошњу електричне струје. Да би чланови били тачно и детаљно обавештени по овом комуналном питању, те тако могли и овом случају извршити своје дужности према заједници, на састанцима је вођена дискусија о принципима на којима би се могла заснивати нова тарифа. На састанку од 28 окт. одржао је г. инж. Б. Поповић, шеф хидроцентралне, исцрпно предавање по питању нове тарифе.

SLAVONSKI BIOD. — За четири састанка, који су одржани током месеца октобра о. г., vladao je dosta veliki interes članova, što dokazuje prosečna frekvencija od 86.55%. — 170 sastanak posvećen je oproštaju sa agilnim i simpatičnim tajnikom kluba br. Bogdanom Cuvajem koji nas ostavlja zbog toga što se premešta sa službom u Beograd. Mnogo lepih reči upravljenih br. Cuvaju bile su dokazom opštih simpatija što su ih gojili svi članovi kluba naprama njemu. — Za naslednika brata Cuvaja izabran je br. Slavko Brdarić, koji će sigurno sa jednakim marom produžiti u tajničkim poslovima. — Dne 6. X. o. g. sastali su se radni pododbori da utvrde razne smernice rada u zimskoj sezoni. — Iz lokalnih razloga zaključeno je da se dan sastanka premesti sa ponedeljka na utorak u 20 sati u istom lokalu Hotela Centrala. — Prodiskutovana je situacija brojnog stanja kluba, te je zaključeno da se poduzmu mere za unutarnju ekstenziju. Nadalje je rješeno da se zimska pomoć ove godine razdeli ranije bez obzira na božićne praznike. — Na 172 sastanku povedena je diskusija o brizi kluba oko odgoja dece sa ulice.

SOMBOR. — Prvi sastanak u mesecu održan je u Apatinu na plavom Dunavu. To je trebao zapravo da bude međjugradska sastanak priredjen u zajednici sa bratskim klubom iz Subotice, ali nažalost usled zategnutosti u svetskoj politici nijedan od tam. braće nije mogao doći na ovaj sastanak. Bratski klub iz B. Topole zastupao je br. Komloš. Ipak vedro raspoloženi prevezli smo se u Apatin te sastanak posvetili obaveštavanju javnosti. Jedan deo od apatinske inteligencije bili su pozvani kao gosti, te je posle odličnog ribljeg paprikaša br. Pavlović održao predavanje o budućnosti rotarstva. Bilo je nešto pod utiskom Minhenske atmosfere, ali na kraju nas je ipak ohrabrio da naš pokret ide neprestanim snažnim koracima napred i da konačna pobeda ne može izostati. Posle toga je nastala diskusija i analiza rot. ciljeva tek da su se Apatinci toliko zagrejali za naš lep pokret da se ozbiljno bave osnivanjem kluba u Apatinu. Posle zvaničnog sastanka — obzirom na riblji ručak i muziku, bilo je veselje do uveče. Drugi sastanak kluba bila je topla svečanost braće koja u svečanim cdelima, u stoprocentnom broju dočekaše tad još gosta br. Sarku, sudiju Okr. suda u lepo iskićenoj sali, te nakon izvršene formalnosti br. Sarka, koji je već pri osnivanju kluba uzet u kombinaciju, primljen je za člana i sa njime je izvršena sretna ekstenzija, jer će njegov rad mnogo doprineti da se rad u klubu još jače ispoljava. Privredni bilten dali su br. Lepedat i Müller, referišući o aktuelnim događajima na domaćem i inostranom tržištu. O muškoj i ženskoj modi referisao je br. Polaček, prikazujući nam jesenje novosti na tržištu tkanina. Br. Ivan Kristoforović dao nam je plastičnu sliku o velikoj i divnoj konvenciji u San Francisku, da nam bar donekle dočara ovu veliku našu svečanost. Br.

Altmann održao je vrlo interesantan referat o radu svetskih petroleumskih trustova, o domaćoj potrošnji kao i plasiranju ovih proizvoda. Na kraju referisao je ukratko br. Müller o Nemačkoj industriji u svetlosti autarkije prikazujući one njihove domaće sirovine sa kojima se želi nadoknaditi i zameniti dosadanje inostrane sirovine. Inače u klubu je sve toplija temperatura što se vidi iz jedne 100% frekvencije a mesečna frekvencija pak porasla je na 92'05 prema 88'25% u prošlom mesecu. Za idući mesec su spremjeni interesantni sastanci i sa sestrama da bi još više intenzivirali drugarstvo i povećali unutrašnju ekstenziju.

SPLIT. — U mjesecu oktobru održano je 4 red. sastanka sa 72'50% prosječnom frekvencijom. Br. Ljubo Katalinić održao je predavanje o sirovinama. — Posjetio nas je Ivan Govorković R. C. Osijek s povratka iz Italije. Veselilo nam je bilo čuti da ne postoji nikakovo neraspoloženje sa strane vlasti prema rotarstvu, kako je to izgledalo. — Očekujemo posjet našeg guvernera, koji je najavio svoj dolazak za 5. novembra t. g.

STARA KANJIŽA. — U toku meseca oktobra, održao je pet sastanaka, svi sastanci održani su u hotelu Molvay. Usled praznika kojeg su imala u toku oktobra braća mojsijevske veroizpovesti, nije se postigla željna frekvencija, ali je pa ipak nešto malo bolja od septembarske, nadati se je da će u novembru biti zadovoljavajuća. Na prvom sastanku br. predsednik podneo je referat o poseti bratskom klubu Subotica, povodom dolaska predsednika R. I. br. Hagera. Tom prilikom br. predsednik predao je visokom gostu jednu podmornicu u bronzi sa krmom od rotarskog točka, rad jednog štićenika ovdašnjeg kluba. Visoki gost vidljivo drnut ovom pažnjom, zahvalio se

toplo, i na jednu fotografiju svojeručno napisao. „Ovaj divan dar, stalno ću držati na svome pisočem stolu, tako da mi vazda bude pred očima.“ Na sastanku od 24og bila su prisutna sva braća.

SUBOTICA — Klub je izgubio u ovom mesecu dva svoja člana. Brat Lajčo Beck, stari član, odličan brat i drug, podlegao je kratkoj no teškoj bolesti, dok je br. Dr. Milivoj Kendjelac dao ostavku na članstvu. — Na komemorativnoj sednici izneo je br. Dr. Lipozenčić u živim slikama životnu borbu i rad pok. brata Becka, koji se iz skromne sredine svojom energijom, radom i poštenjem uzdigao do direktora koncerna Hartmann & Conen, kojim je upravljao uspešno dugi niz godina. Uspomene na prvu tešku mladost vezale su pok. brata Becka sa sirotinjom, kojoj je uvek pomagao, koji je rad došao do izražanja u našim „Zimskim akcijama“, u kojima je brat Beck bio veran saradnik brata Conena. Brat Beck školovao je o svom trošku talentovane mladiće, a medju ovima i jednog katoličkog sveštenika, koji je danas već župnik. — Dragi brate Lajčo Tvoja uspomena kao svetao primer rada i ljubavi medju bližnjima, bez obzira na veru, narodnost i rasu, ostaće nam vazda kao svetao primer! Klub je brata Becka upisao kao člana utemeljača u „Udruženje za unapredjivanje privrede grada Subotice“, koje se udruženje rodilo inicijativom brata Rotha u našem klubu, a isto tako su braća skupila medju sobom Din 2600— u korist „Zimske akcije“ kao spomena na brata Becka. — „Subotiška privredna nedelja i izložba“, kao sekcija Udruženja za unapredjivanje privrede grada Subotice, završena je potpunim uspehom, čemu se ima u prvom redu da oda priznanje bratu pastpredsedniku Rothu, koji je ovom priredbom ruko-

vodio, te njegovim vrednim saradnicima bratu dru Pavloviću, Deškoviću itd. Brojna poseta izložaba premašila je svaka očekivanja, a i sami Subotičani bili su ugodno iznenadjeni videvši, što sve proizvodi subotička industrija i zanatstvo. Osim industrije, zanatstva i trgovine prikazano je subotičko vinogradarstvo i voćarstvo, modna revija, amaterska foto izložba, izložba poljoprivrednih strojeva. uzorno oranje, te niz kulturnih, folklorističkih manifestacija. U okviru ove izložbe održana je i značajna filatelistička izložba najpoznatije srpske zbirke maraka preč. g. župnika Watza, kao i berza maraka. — Na sastanku posle zatvaranja izložbe odao je brat predsednik Dr. Lipozenčić hvalu svoj braći, koja su saradjivala u toj priredbi pozivajući ih, da ustraju u svom radu u korist našeg grada i zajednice. Sama izložba snimljena je za film. — Klub je priložio akciji Din 1000—. Raniju svoju „Zimsku akciju“ provešće klub u istom okviru, kao i ranije i u zimi 1958/59. Brat Conen podneo je predračune, po kojima je za ovu akciju predvidjeno Din 50.000—. Naš će klub i ove zime pomagati stotinu siromašnih, no decom bogatih obitelji dva puta mesečno paketima životnih namirnica, odećom i ogrevom. — Br. predsednik Dr. Lipozenčić komemorisao je uspomenu na Blaženopočivšeg Viteškog Kralja Ujedinitelja Aleksandra Prvog, te uspomenu na Njeg. Kralj. Visočanstvo Princa Arsena. — Pažljivo smo saslušali predavanje br. dra. Čičića: „Rotarstvo u Čehoslovačkoj na prekretnici.“ Klub se bavio i pitanjem ekstenzije.

SUŠAK. — Predavanje održali su braća: Bogumil Antić o sportskom ribarenju, Teddy Gjivović o motornim vozilima u U. S. A., Nikola Bolf o trgovini i izvozu drva te brat Rikard Salher: „Ne postoji problem Sredo-

zemnog Mora“. Po svim tim pitanjima kao što i po onim iznesenim u drugim 5-minutnim referatima, održane su vrlo žive debate u kojima je učestvovao veći broj članova. Na sastanku od 19. oktobra br. Dr. Nikola Bonetić izneo je u kratkim crtama historijat našeg kluba, od samog početka pa sve do danas, prikazavši nam time najvjerniju sliku razvitka našeg kluba. Ostali rad u klubu sproveden je prema predviđenom programu. Za nevoljne sabrano tokom mjeseca Din 916—.

VELIKA KIKINDA. — U toku oktobra meseca održali su predavanja: br. Dr. Brozović: O homeopatskom načinu lečenja i o profesoru Dr. Zlataroviću i br. Dr. Semze: O novcu zapadno-rimskog carstva i njihovom nalaženju u našoj zemlji. Br. ing. Trifunac pak prikazao je predavanje br. Leskovara iz R. C. Varaždin o supramikroskopu i kako je do njega došlo izgradnjom nove fizike. — Svi ovi vrlo interesantni temati, a pored toga još i mnogo poučni, saslušani su velikim interesovanjem i zadovoljstvom. — Na međugradskom sastanku, održanom 15. o. m. u Vršcu, uzelo je učešća sedmoro članova našeg Kluba. — Spremamo se da posetimo R. C. Stari Bečej povodom njihove svečanosti stotog sastanka.

ВРШАЦ. — У поређењу са прошлим месецима осећа се знатно оживљавање у раду. Просечна фреквенција за октобар била је 85%, из чега се види да су браћа из клуба после пријатних летњих ферија прионула озбилнијем ротарском раду. Бр. др. Иван Бикар одржао је 4. X. предавање »О летењу у години 1941.« 15. X. одржан је успео међуградски састанак са ледиснајтом, којом је приликом бр. Др. Клир одржао пригодно предавање »О историји виноградарства у нашим крајевима.« Овом су нас приликом посетила многобројна

браћа из оближњих клубова и то из Београда, Панчева, Петровграда и Велике Кикинде.

VUKOVAR. — Na sastanku od 10. X. o. g. održao je br. Ing. Funtak zanimivo predavanje pod naslovom „R. C. Vukovar — u brojkama.“ Prikazao je na osnovu statističkih pregleda i grafikona rad kluba u minulih 6 godina, pri čemu je pored općeg pregleda ocrtao djelatnost i svakog pojedinog člana. — Dana 24. X. o. god. održao je na 514 sastanku gost g. Živković predavanje o Čehoslovačkoj, koje je vanredno uspjelo svojom plastikom, rasporedom materijala, aktualnošću i objektivnošću. Klub je odlučio, da zatraži od R. C. Oxford obavještenja, literaturu i druge podatke o radu t. zv. oxfordske grupe, koja po svojim ciljevima i načinu rada pokazuje jake sličnosti sa rotary-pokretom. Na kongresu ove grupe, koji je ove godine održan u mjesecu septembru u Interlakenu (Švajcarskoj), istaknuto je: da treba pobijati moralnu krizu između naroda, koja će nestati čim odnosi između pojedinaca budu pročišćeni. Vjera u pozitivnu etiku i njenu praktičnu primjenu u svagdašnjem životu za pojedince i narode, jedini je izlaz iz današnje moralne krize. Na sastanku od 31. X. br. Toma Maksimović, direktor Batinih preduzeća, ukratko je referisao o uticaju poslednjih nedavnih međunarodnih događaja na našu industriju; o važnosti industrije za zemaljsku odbranu i njenim zadacima u slučaju rata; o poukama, koje je naša industrija mogla izvući iz poslednje evropske krize i o smjeru, u kome se treba naša industrija kretati u budućnosti. Sva ova svoja vrlo zanimiva izlaganja dopunio je podacima, koji su se odnosili na preduzeće, kome je on na čelu, što je još više podiglo vrijednost ovoga referata iz struke. Klub je odlučio ko-

lektivno posjetiti 8. XI. R. C. Vinkovci, kako bi pojačao drugarske veze sa najbližim susjednim klubom. 7. X. održana je sjednica upravnog odbora, koja se bavila raznim internim pitanjima, naročito ekstenzijom kluba, koja će uskoro pojačati broj članova, tako da će biti popunjene neke važne klasifikacije u klubu.

ZAGREB. — Glavni su događaji mjeseca: zvanična posjeta guvernera dra Ivana Slokara i primanje trojice novih članova u članstvo kluba. Imali smo to zadovoljstvo da su sastanci bili ispunjeni vrlo interesantnim predavanjima i referatima. Tako na sastanku od 3. oktobra br. ing. Žepić podnosi redovni izvještaj o francuskoj rotarskoj štampi i upozna je članove sa najvažnijim događajima u francuskim distriktima, koji su danas najaktivniji na evropskom kontinentu. Referat pretsjednika br. dra. Markovića „Ima li šta tajno u rotarskom pokretu“, održan na sastanku novoizabranih pretsjednika i tajnika u Beogradu, bio je glavna točka dnevnog reda na sastanku od 10. oktobra. Referat je pročitao tajnik br. ing. Radovan Alaupović. Zanimivo predavanje br. ing. Jamnickog „Eksplozije koje se nije očekivalo“ bilo je na sastanku od 17. oktobra, u kojem se predavač bavio eksplozijama, prouzrokovanim upaljenjem buktavih plinova, te drugim uzročnicima katastrofalnih eksplozija kao: ugljeni prah, žitno brašno, škrob, šećerni prah itd.

Br. Brovet referirao je na istom sastanku iz američanske rotarske štampe. Svečano primanje novih članova: Djure Predovića, ing. Božidara Filipovića i dra. Milovana Mlinarića obavljeno je 24. oktobra. Predavač je bio novi član ing. Božidar Filipović, koji je

govorio o važnosti električne energije za nacionalnu privredu. Bila je diskusija, te je zaključeno da se upozna sa sadržajem predavanja gg. ministre finansije i trgovine i industrije. Srdačan prijem ukazan je br. dra. Nedku Nedkovu, članu Rotary kluba Varna. Zvanična posjeta guvernera br. dra. Slokara usljedila je 31. oktobra. U vrlo lijepom govoru izložio je br. guverner načela, koja treba da vode svakog rotara u njegovom rotarskom radu. U pismu, koje je pretsjednik dr. Marković uputio klub, pozdravio je najtoplije brata guvernera i članove ljubljanskog kluba, a osim toga sjetio se nekih događaja, koji imaju svoje posebno značenje za naš narod. Rotar Josip Horvath govorio je o svojim utiscima sa puta po Francuskoj i Italiji, što je izazvalo veliku pozornost. Rotar Bizjak prikazao je na lijep i pregledan način rad u švicarskim klubovima.

ZEMUN. — Klub je održao 4 redovna sastanka. Frekvencija u oktobru bila je 80,77%. Naš klub posetili su braća Ing. J. Alaupović iz R. C. Zagreb, Gojmir Kos iz R. C. Ljubljana i Stanoje Pelivanović iz R. C. Beograd. Naša braća posetili su domaće klubove: Dr. Ninković Miloš i Filipović Adam 5. X. R. C. Niš i Hinko Streim R. C. Vukovar, 10. X. Predavanja održana su sledeća: 15. X. br. Gojmir Kos iz R. C. Ljubljana povodom izložbe umetničkih radova slovenačkih umetnika u Beogradu o današnjoj slikarskoj umjetnosti u Slovenačkoj. 20. X. gost g. Djordje Čedomir Inspektor Ministarstva finansija o „O porezivanju i problemu poreskog morala.“ 27. X. br. Živković Dušan o „Proizvodnji veštačke svile.“

GDE SE SASTAJU I GDE OTSEDAJU ROTARI?

<p>BAČKA TOPOLA KAFANA BAKAJI</p> <p>(utorak, 20 h)</p>	<p>LJUBLJANA GRAND HOTEL UNION</p> <p>sreda, 20 h) topla i hladna tek. voda, centr. grej., vodeći hotel u Ljubljani</p>
<p>BANJA LUKA HOTEL PALACE</p> <p>(petak, 20 h) topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, kafana</p>	<p>MARIBOR KAZINO VEL. KAVARNA</p> <p>(ponedeljak, 20 h) Café-Restaurant-Bar</p>
<p>BEOGRAD HOTEL SRPSKI KRALJ</p> <p>(poned., 20 h) topla tekuća voda, centr. grejanje, vodeći hotel u Beogradu</p>	<p>NIŠ HOTEL »PARK«</p> <p>(sreda, 20 h) topla i hladna tekuća voda, naj-moderniji komfor, garaža, centralno grejanje itd.</p>
<p>BITOLJ GRAND HOTEL JEVTIĆ</p> <p>(sreda, 20 h) vodeći hotel u Bitolju, tekuća voda u sobama, garaža</p>	<p>NOVI SAD TRGOVAČKI DOM</p> <p>(petak, 20 h)</p>
<p>BRČKO HOTEL JUGOSLAVIJA</p> <p>(četvrtak, 19:30 h)</p>	<p>OSIJEK GRAND HOTEL</p> <p>(četvrtak, 20 h)</p>
<p>ČUPRIJA-JAGODINA-PARAĆIN KANTINA ŠEĆERANE</p> <p>(utorak, 20 h)</p>	<p>PANČEVO PIVARA WEIFERT</p> <p>(sreda, 20 h)</p>
<p>DUBROVNIK GRAND HOTEL IMPERIAL</p> <p>(četvrtak, 20 h) vodeći hotel u Dubrovniku</p>	<p>PETROVGRAD KANTINA FABRIKE ŠEĆERA</p> <p>(sreda, 20 h)</p>
<p>KARLOVAC VELIKA KAVANA</p> <p>(ponedeljak, 20 h)</p>	<p>SARAJEVO Vodeći hotel HOTEL EVROPA</p> <p>(poned., 20 h) topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, garaža itd.</p>
<p>LESKOVAC HOTEL KOSTIĆ</p> <p>(četvrtak, 20 h) tekuća voda u sobama</p>	<p>SKOPLJE HOTEL BRISTOL</p> <p>(petak, 20 h) topla i hladna tekuća voda, centr. grejanje, garaža itd.</p>

SLAVONSKI BROD HOTEL CENTRAL (utorak, 20 h)	VARAŽDIN GRAND HOTEL NOVAK (petak, 20 h) pionir hotel svih staleža
SOMBOR HOTEL LLOYD (utorak, 20 h)	VELIKA KIKINDA (sreda, 20 h) U klupskim prostorijama Francuskog kluba u domu Kralja Petra Oslobodioca
SPLIT HOTEL CENTRAL (sreda, 20:50 h) topla i hladna tekuća voda: kafana itd.	VINKOVCI HOTEL LERNER (utorak, 20 h)
STARA KANJIŽA HOTEL MOLVAI (ponedeljak, 19:50 h)	VRŠAC HOTEL SRBIJA (utorak, 20 h)
STARI BEČEJ HOTEL IMPERIAL (petak, 20 h) tekuća voda, centralno grejanje, garaža	VUKOVAR GRAND HOTEL (nedeljak, 20 h)
SUBOTICA RESTAURANT LLOYD (sreda, 20 h)	ZAGREB GRAND HOTEL ESPLANADE (ponedeljak, 20 h) vodeći hotel u Zagrebu
SUŠAK PARK HOTEL (sreda, 20 h)	ZEMUN HOTEL CENTRAL (četvr., 20 h) topla i hladna tekuća voda, centralno grejanje, garaža itd.
ŠIBENIK GRAND HOTEL KRKA (četvrtak, 20:50 h) tekuća voda, centr. grejanje garaža itd	

DELNIŠKA DRUŽBA PIVOVARNE UNION V LJUBLJANI

priporoča svoje izborne izdelke

soetlo in črno pivo

Pivovarna v Ljubljani, telefon šte. 23-10 in 23-11

Glavna zaloga v Mariboru, telefon šte. 20-23

Zaloge v vseh večjih krajih dravske banovine

PRISUSTVOVANJE NA KLUPSKIM SASTANCIMA

IZVEŠTAJ ZA MESEC OKTOBAR 1938 GOD.

Redni broj	IME KLUBA	Broj članova konec. meseca	Broj održanih sastanaka	Prosečni broj članova	Prosečni broj pris. članova	Prosečni mes. postotak	Sastanci sa 100% prisust.	Primedbe
1	Bačka Topola . . .	16	4	16.—	13.75	85.87	0	
2	Banja Luka . . .	15	4	15.—	9.25	61.60	0	
3	Beograd	55	5	54.6	31.—	56.77	0	
4	Bitolj	19	4	19.—	13.75	72.37	0	
5	Brčko	15	4	15.—	12.50	83.33	1	
6	Čuprija-Jagodina- Paraćin	19	4	19.—	12.—	63.15	0	
7	Dubrovnik	19	4	19.—	11.5	60.52	0	
8	Karlovac	27	5	24.60	23.60	95.80	0	
9	Leskovac	21	4	21.—	15.2	72.61	0	
10	Ljubljana	38	4	38.—	28.25	74.34	0	
11	Maribor	44	5	44.—	29.—	65.91	0	
12	Niš	17	4	17.—	13.—	76.46	0	
13	Novi Sad	37	4	36.75	30.—	81.60	0	
14	Osijek	31	4	31.—	26.—	83.87	0	
15	Pančevo	30	4	30.—	28.25	94.17	0	
16	Petrovgrad	23	4	23.—	21.75	94.57	1	
17	Sarajevo	30	5	30.—	21.20	70.67	0	
18	Skoplje	28	4	28.—	21.25	75.88	0	
19	Slavonski Brod	18	4	18.5	16.—	86.33	0	
20	Sombor	18	5	17.8	16.4	92.03	1	
21	Split	20	4	20.—	14.50	72.50	0	
22	Stara Kanjiža	21	5	21.—	13.—	63.38	1	
23	Stari Bečej	19	3	19.—	15.20	82.40	0	
24	Subotica	28	4	28.75	19.75	68.62	0	
25	Sušak	31	4	31.—	24.25	78.22	0	
26	Šibenik	18	4	18.—	11.2	63.92	0	
27	Varaždin	25	4	25.—	21.—	84.—	0	
28	Velika Kikinda	17	4	17.—	12.75	74.97	0	
29	Vinkovci	16	4	16.—	12.50	78.12	0	
30	Vršac	20	4	20.—	16.25	81.25	0	
31	Vukovar	16	5	16.—	14.—	87.50	0	
32	Zagreb	53	5	52.20	34.50	65.95	0	
33	Zemun	26	4	26.—	20.75	80.77	0	
	Ukupno	830	139	827.20	623.30	2532.49	4	
	Prosečno	×	×	×	×	76.44	×	

OSNOVANO 1876

Medjunarodni spedijski biro u Ljubljani
R. RANZINGER

Brzjavna adr. Ranzinger

Telefon: 20-60, 31-60

Vlastiti konces. carinskoposrednički biro. — Skladišta sa direktnom vezom sa prugom drž. železnica. — Zastupstva u svim trgovačkim i industrijskim centrima u državi i inostranstvu

3500

SARADNIKA

IZRAĐUJE NEDELJNO

150.000

PARI

DOBRE I JEFTINE OBUĆE

550

PRODAVNICA

IZRAĐUJEMO PRVORAZREDNE
GUME ZA AUTOMOBILE, MOTO-
CIKLE I BICIKLE, U NOVO
UREĐENIM RADIONAMA U
NAŠOJ TVORNICI U BOROVOU.

JUGOSL. TVORNICE GUME I OBUĆE D.D. BOROVO

Rata